

INFORMATIU MUSEUS

REVISTA DE RECERCA I DE DIVULGACIÓ CULTURAL DELS MUSEUS DE REUS

època III, núm. 34, abril de 2006

SOU A CASA VOSTRA / **UN TREN...** / LA BOMBA DE LA GUERRA CIVIL / **REUSENCES EN EL RESCAT DE PINTURA ROMÀNICA** / CARTA AL MEU PARE, EL PINTOR JOSEP FERRÉ REVASCALL / **UN INFORME FISCAL SOBRE ELS DAURADORS I PINTORS DE REUS EN LA CRISI DEL COMENÇAMENT DEL SEGLE XIX (1817)** / EL MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA / **FOTOGRAFIA CONTEMPORÀNIA INTERNACIONAL A LA FOTOTECA MUNICIPAL DE REUS** / FOTOGRAFIA DOCUMENTAL O FOTOGRAFIA ARTÍSTICA / **LA DIGITALITZACIÓ DELS FONS** / LA FOTOGRAFIA, TESTIMONI DE LA NOSTRA HISTÒRIA / **PROJECTART I VIDEOSFERES, AL FEC REUS 2006** / DONACIÓ DE LLIBRES I DOCUMENTS DE JOSEP M. CARANDELL / **CHILLIDA, PROTAGONISTA EL DIA DELS MUSEUS A REUS** / RESSENYES / **ENTREVISTA: EUDALD CARBONELL** / COL·LABORACIÓ DE L'IMMR AMB UN CENTRE DE SECUNDÀRIA I BATXILLERAT / **BREUS** / AGENDA

**INSTITUT MUNICIPAL
DE MUSEUS
REUS**

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS

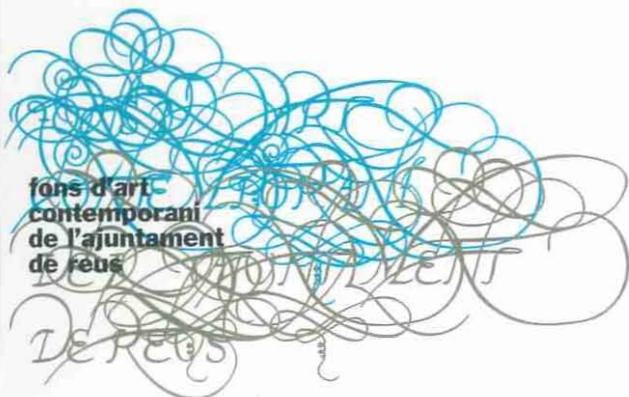
EL TREN.

FOTO: MANUEL CUADRADA I GIBERT / FMR - IMMR.

IM

"EL QUI ÉS QUI DE L'ART CONTEMPORANI REUSENC DELS DARRERS 25 ANYS"

INFORMEU-VOS ALS MUSEUS DE REUS

MUSEU D'ARQUEOLOGIA SALVADOR VILASECA REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249

MUSEU D'ART I HISTÒRIA REUS

Plaça de la Llibertat, 13
43201 REUS
Tel. 977 344 833

EDICIONS DE L'INSTITUT MUNICIPAL DE MUSEUS DE REUS

Crèdits

Edita:

Institut Municipal de Museus de Reus
Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249
info.museus@reus.net
www.reus.net/museus/

Director:

Jordi Suárez

Coordinació:

Jaume Massó

Projecte gràfic:

Pragma General d'Edicions, SL

Impressió:

Anigraf, SA

Copyright:

Dels textos, els autors respectius; de les imatges, els autors respectius.

Tiratge:

1.500 exemplars

Dipòsit legal:

T-582-94

MUSEU D'ARQUEOLOGIA SALVADOR VILASECA REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249

MUSEU D'ART I HISTÒRIA REUS

Plaça de la Llibertat, 13
43201 REUS
Tel. 977 344 833

FOTOTECA MUNICIPAL REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS

unió de botiguers de reus
Col·labora amb els museus de Reus

Sumari

- [3] **Editorial**
SOU A CASA VOSTRA
- [4] **La peça**
UN TREN...
- [6] **El racó de ...**
JOAN PÉREZ
- [7] **Aportacions**
REUSENC EN EL RESCAT DE PINTURA ROMÀNICA
CARTA AL MEU PARE, EL PINTOR JOSEP FERRÉ REVASCALL
UN INFORME FISCAL SOBRE ELS DAURADORS I PINTORS DE REUS EN LA
CRISI DEL COMENÇAMENT DEL SEGLE XIX (1817)
EL MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA
- [14] **Tema central**
FOTOGRAFIA CONTEMPORÀNIA INTERNACIONAL...
FOTOGRAFIA DOCUMENTAL O FOTOGRAFIA ARTÍSTICA
LA DIGITALITZACIÓ DELS FONDS
LA FOTOGRAFIA, TESTIMONI DE LA NOSTRA HISTÒRIA
- [22] **Del museu**
PROJECTART I VIDEOSFERES, AL FEC REUS 2006
DONACIÓ DE LLIBRES I DOCUMENTS DE JOSEP M. CARANDELL
CHILLIDA, PROTAGONISTA EL DIA DELS MUSEUS A REUS
- [24] **Ressenyes**
L'OFICI DE LA CRÍTICA D'ART
POEMES D'AMOR I DE GUERRA
LES NOSTRES SEQUES
- [26] **Entrevista**
EUDALD CARBONELL
- [28] **Des de les aules**
COL·LABORACIÓ DE L'IMMR AMB UN CENTRE DE SECUNDÀRIA I
BATXILLERAT
- [30] **Breus**
- [31] **Agenda**

SOU A CASA VOSTRA

XAVIER FILELLA

President de l'IMMR i tinent d'alcalde de Cultura

La imatge de portada d'aquest *Informatiu Museus* és important per molts motius. Un motiu n'és, evidentment, la qualitat de la imatge i trajectòria del seu autor. Una fotografia que ha estat difícil de seleccionar entre els milers d'imatges dels fons de la Fototeca Municipal. El simbolisme del tren viatjant endavant, amb la locomotora fumejant a ple rendiment ens remet, modestament, a l'empenta que l'Ajuntament de Reus ha donat finalment al projecte de Centre de la Imatge Mas Iglésias, que es troba ja en la recta final, ben a punt d'assolir l'estació d'arribada. Una estació que no serà pas una via morta, sinó que ha de significar un nou impuls, aquest cop amb més i millors mitjans i una concepció de servei públic. Aquest centre vol tenir les portes obertes a aquells investigadors i ciutadans en general que vulguin ampliar coneixements sobre el nostre passat i sobre la riquesa del fons artístic i documental que es preserva a la Fototeca. Els fonaments del projecte són molt sòlids, amb tota la feina i experiència aportades per l'Agrupació fotogràfica de Reus i el seu president, Josep Maria Ribas Prous, sense la tasca prèvia dels quals seria avui impensable i irrealitzable aquest projecte, i dels quals esperem que segueixin caminant al costat del nou projecte. Un equipament que vol fer anar més enllà l'àmbit de treball tradicional de la Fototeca i que recollirà el guant de la Unitat d'Investigació del Cinema de la URV per incorporar un arxiu d'imatges en moviment relacionats amb la nostra ciutat.

En el número 34 de l'*Informatiu* també trobareu notícies importants per a l'IMMR i la ciutat com la donació del fons bibliogràfic de Josep Maria Carandell a la nostra institució, decisió que agraïm sincerament a la seva vídua, senyora Christa Gottschewsky, i als seus fills Zinka, Martí, Juli i Andreu Carandell. La família Carandell ha demostrat un cop més que se sent a Reus com a casa seva.

D'altra banda, publiquem un missatge d'homenatge de l'artista Sefa Ferré adreçat al seu pare, el pintor Josep Ferré Revascall, redactat amb motiu de l'acte que es va fer el passat 4 de febrer a la plaça de la nostra ciutat que s'ha batejat amb el seu nom.

"Els Museus i els Joves" és el lema que enguany ha triat el Consell Internacional de Museus per commemorar, el 18 de maig, el Dia Internacional dels Museus. Com cada any, us convidem a conèixer de més a prop l'oferta museística de la nostra ciutat durant la jornada de portes obertes que farem el dia 18. Aprofitarem el lema d'aquesta jornada per fomentar l'acostament dels més joves als museus. Per fer-ho destacarem tres peces dels nostres fons: la *Gitaneta* i el *Cap de Càntir*, de Rebull, i el *Nen de Portici*, de Fortuny, que reproduïen personatges joves, perquè el públic de menys edat s'hi pugui identificar i s'animi a conèixer-ne els secrets. Paral·lelament, cal destacar que el Dia dels Museus la ciutadania podrà conèixer les millores que s'han dut a terme a l'exposició permanent de Prehistòria i Món Antic del Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca (volem remarcar la bona tasca dels professionals de la Brigada Municipal) i, al vespre, s'inaugurarà a la Sala Reus del Museu d'Art i Història una exposició de gran rellevància: una mostra de gravats i aiguaforts del gran artista basc Eduardo Chillida, que s'estrena en primícia a Catalunya. Per tot plegat, esperem que el dia 18 de maig sigui, per a molts, una bona ocasió per visitar els museus municipals. Hi sereu, com sempre, benvinguts i confiem que us hi sentireu com a casa vostra. El personal del museu així ho desitja i per això dedicarà els seus esforços durant tota la jornada a fer-ho possible.

Finalment, volem destacar un altre dels continguts d'aquest *Informatiu*, l'entrevista amb l'arqueòleg Eudald Carbonell, que exposa els seus punts de vista, sempre interessants. Carbonell ha estat a Reus expressant les seves opinions en dues ocasions durant el primer trimestre: primer amb motiu d'una conferència al Centre de Lectura coincidint amb l'exposició *De simi a home*, de la Fundació "la Caixa", i després amb motiu de la inauguració *Arqueologia en clau de gènere*, que es va fer fins al 26 de març a la Sala Quatre del Museu d'Art i Història amb col·laboració de la Regidoria de Polítiques per a la Igualtat de l'Ajuntament de Reus.

UN TREN...

JOSEP MARIA RIBAS I PROUS

President de l'Agrupació Fotogràfica de Reus (Obra Cultural Caixa Tarragona)
Conseller de fotografia del Museu Nacional d'Art de Catalunya

Manuel Cuadrada i Gibert ens fa avui regal d'una de les seves més emblemàtiques imatges, fruit d'una passió que ell harmonitza amb l'admiració per la tècnica i el progrés, conjugada amb l'austera netedat del seu enquadrament, que el caracteritzà en el transcurs de tota la seva trajectòria fotogràfica. Diuen els seus familiars que el senyor Manel era d'esperit inquiet, amant dels progressos de la mecànica de començaments del passat segle: li agradaven els vehicles, els dirigibles, els aeroplans, i l'estimulaven a viatjar, essent curiós de recollir-ho en fotografies, i va arribar fins i tot a París, per gaudir de les curses automobilístiques, i tenir contactes amb el món del progrés i de l'art. La seva passió més íntima eren les màquines de tren de vapor, que va captar en les més variades situacions, i va oferir generoses propines a maquinistes perquè en un cert revolt del trajecte deixessin anar fum o, simplement, per conduir ell mateix el tren, de retorn de les seves sortides de muntanyisme, al costat del fogoner...

Ignoro si a França, terra de llibertat, va tenir ocasió el senyor Manel de coincidir amb artistes pictorialistes, com Robert Demachy, o bé d'inquiets, com André Kertész, Marcel Duchamp o el mateix Man Ray a l'era de l'*Académie des Beaux Arts*. Del que sí estic completament segur és que el reflex de la seva obra demostra el seu profund coneixement i respecte vers els signes del seu temps, i observa una evolució meticulosa que va des d'un refinament esteticista quan treballa a Poblet, al costat de José Ortiz Echagüe, on és influït pels corrents del tardopictorialisme, fins a integrar-se en una línia d'accentuació de nitidesa d'imatge en els corrents del "nou realisme" alemany, fins i tot aportant idees d'un estil marcat i de caracteritzat rigor de forma, similar a l'impulsat per Otto Steiner en la fotografia subjectiva.

Manuel Cuadrada és home obert. Amic del diàleg i la comunicació en els temps austers en què impera el secretisme. Publica assajos tècnics en l'única revista fotogràfica de l'època, *Arte fotográfico*. El director d'aquesta revista és Ignacio Barceló, home que potser

podríem catalogar com a clàssic i conservador, però que ens dóna lliçó de ser tolerant amb tots els corrents i la seva publicació resulta –de fet– un clar portaveu, exponent de totes les idees, en què publiquen des de gent inquieta, com Joan Fontcuberta, que recull els seus inicis en el món del concurs, fins a convertir-se en un dels assagistes i intel·lectuals sobre la fotografia contemporània de més prestigi, passant per Jorge Rueda, surrealista, impactant, estrident, a qui aprecia profundament, o seguint per personatges emblemàtics com Colom, Cualladó, Masats, Miserachs, Pérez Siquier, Terré, Schommer... i arribant també als comentaris d'un conservador i clàssic de la talla de Juan Domingo Bisbal. Publicació, encara, on col·laboren Otto Steiner, Roger Doloy... i tants d'altres.

Recordo el testimoni de les vivències, que m'expressava ja fa temps en Josep Ferré ("Pito" Ferré dels *Sports Ferré*) que de vegades sortia amb el senyor Manel, passejant per la platja de Tamarit, on esperaven el moment oportú per captar les imatges dels palets de riera, amb les sublims llums rasants, enmig de la sorra, després d'uns dies de vent... "Jo –em deia– li vaig preguntar: senyor Manel, diguí'm, què és la fotografia? I ell, seriós, va agafar un tros de tronç, a la vora del mar, i fent el disseny d'una gran espiral en la sorra, on es projectaven els contrastos d'unes llums violentes, va exclamar: la fotografia, és això!

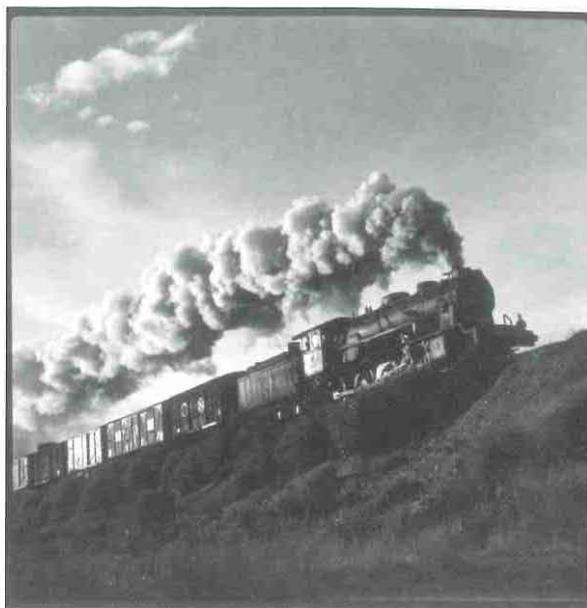
Un tren...

Recordo que un bon dia, a començaments dels noranta, varen demanar-me des de París, del centre de l'École des Loisirs (Ministeri d'Educació francès) aquesta fotografia de l'esmentada màquina de tren de vapor... Feia temps (molts anys) que un petit (molt petit) col·lectiu d'amics, en el si de l'Agrupació Fotogràfica, estàvem "jugant a museus"... havíem intentat acostar, prodigar, obsequiar... l'obra dels nostres autors per tot Europa, d'una forma voluntarista, intensa i generosa... Estàvem fent una recuperació de dues-centes petites o grans exposicions, amb l'ajuda de l'Obra Cultural de Caixa Tarragona, i algunes viatjaven seguint un itinerari per diversos països, amb el sol desig de trencar fronteres...

Havíem estat els primers pioners en la recuperació fotogràfica en tot l'Estat (de fet, els inicis ja daten de 1958, fins i tot abans de la formació de l'entitat). *El tren* va publicar-se en una voluminosa i luxosa edició, dedicada a l'educació d'immigrants a França. Tot era "un": un museu, un lleó, un indi, un garatge, un bosc... Eren 230 fotògrafs seleccionats: Man Ray va publicar *Un ull (les larmes de verre)* de la col·lecció Lucien Treillard. Cartier-Bresson *Una presó*, de la col·lecció Magnum. André Kertész, *Una bicicleta*, de la col·lecció del Ministeri de Cultura francès. Sebastiao Salgado, *Uns nois*, de la col·lecció Magnum... i, així, varen seguir els més famosos i cotitzats autors mundials. Com ara Robert Doisneau, Jacques-Henri Lartigue, Janine Niépce, Bernard Plossu, Dorotea Lange... Però, vegeu per on, la portada d'aquest llibre, no crec pas per casualitat, va estar dedicada al nostre Manel Cuadrada, amb el seu tren, la màquina de vapor... crec que només aquell dia vaig pensar que valia la pena tot el que s'havia fet.

Les col·leccions que avui figuren als arxius de l'IMMR / Fototeca, en la seva majoria *reprints* a través dels propis clixés d'autor, investigant i assimilant les tècniques i corrents d'època i produïdes en tiratges de paper baritat, i emulsions de gelatina d'argent i qualitat estil "museu", són un tresor valuós, pràcticament desconegut pel públic especialitzat, que podria exposar-se sense cap mena de rubor, a la totalitat de museus internacionals de fotografia. Aquest llegat ha estat –de fet– l'aportació esforçada, rigorosa, de treball compulsiu i de renúncia, observada en el si d'aquest esmentat i reduït col·lectiu, treballada de forma generosa i voluntària, en jornades que els darrers vint anys comptabilitzen una dedicació equivalent a la de tres horaris i mig diaris de jornada laboral, per més surrealista que pugui semblar l'esdeveniment. Avui, una nova època d'aquest considerable procés de recuperació ens apropa a les lliçons per aprendre i seguir el missatge de Cuadrada, i d'Ignasi Barceló... De Cuadrada, la seva generositat, com a mestre i educador de noves generacions, aportant l'experiència del seu estudi i profunda investigació. D'Ignasi Barceló, l'honestedat d'assumir l'acceptació de consideració i afecte a tota mena de producció artística i el respecte a l'evolució i la història de tota mena de corrents, per més diversos o discrepants que puguin arribar a ser.

Fins ara ha estat una època austera, de producció exagerada guanyant temps al temps, només per acceptar el repte d'un compromís, de realitzar una recerca, que molt possiblement hagués hagut d'obtenir-se per mitjà d'una costosíssima despesa econòmica i de treball a càrrec de professionals. Breument, i sense

EL TREN. EMULSIÓ DE CLOROBROMUR D'ARGENT, 29 X 29 CM.
FOTO: MANUEL CUADRADA I GIBERT / FMR - IMMR.

falses modèsties, podríem dir que el nostre món artístic, o afeccionat, tot traspasant els límits del seu camp d'actuació, ha realitzat una important tasca, ben reconeguda des de fora i per personalitats competents, basada en aquell voluntarisme que va permetre avançar, sense reconeixements de cap mena, durant els anys en què la cultura estava proscriu, en dedicació i treball, ajudat per uns col·laboradors que han cregut més en l'obra ben feta que no pas en els agraïments ni en les gratificacions. En aquest primer balanç provisional, no volem dissimular la nostra satisfacció, així com la voluntat de seguir endavant, si cal, encara un xic, aportant el nostre coneixement i experiència. Confiam, doncs, que el futur Centre de la Imatge del Mas Iglésias de Reus, que serà realitat ben aviat, pugui continuar obtenint la inclusió de nous lots d'arxius de tants i tants autors antològics que encara cal investigar, així com la protecció i estímulo dels nostres fotògrafs contemporanis, a fi que es pugui administrar aquest llegat plural a través de professionals, de tècnics en laboratori, d'arxius, i d'història, de monitors i personal suficient i que siguin definitivament, ja ells, els qui vagin ocupant el relleu, tan desitjat i necessari per consolidar aquest treball, un vertader camí de compromís i de gestió ciutadana que –com ha descrit en diverses ocasions un dels seus més fervents impulsors, el Dr. Pere Anguera– és i ha estat impagable.

Un tren, en definitiva, com a símbol. Perquè el llegat de Manel Cuadrada, agermanat per la Cultura de París, a la vora de Man Ray, sigui emblema i record en Homenatge a tants altres i grans autors nostres, en un camí de progrés, imparable, i situat en carrils ben fermes...

LA BOMBA DE LA GUERRA CIVIL

JOAN PÉREZ

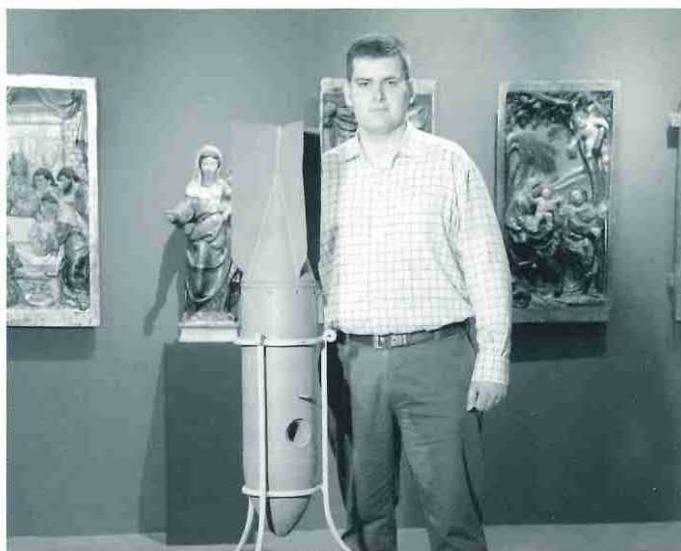
Historiador i periodista

Les institucions, en el nostre cas l'Ajuntament de Reus, dediquen grans esforços a recordar la vessant més amable de la nostra història. D'aquesta manera, dubto que hi hagi algú a la nostra ciutat que desconegui qui és Gaudí o no tingui constància de la petjada que va deixar el modernisme arquitectònic a Reus. Però potser no tanta gent coneix que Reus va ser objectiu preferent de l'aviació franquista durant la guerra civil; en concret, va convertir-se en la segona ciutat catalana més bombardejada després de Barcelona. Prova d'aquesta tràgica realitat és testimoni aquesta bomba, que es pot veure al Museu d'Art i Història, del mateix tipus que les llençades sobre la ciutat per l'aviació italiana entre 1937 i 1939.

I és que l'oblit del passat, la ignorància de la història i el menyspreu absolut al coneixement dels nostres errors constitueixen una de les característiques més lamentables del nostre temps. Un intel·lectual de l'escola de Frankfurt, amb referència a la segona guerra mundial, va escriure fa anys que "el coneixement d'aquests fets i l'exigència que això no pugui tornar a passar és la primera de totes les educacions necessàries". És obvi que no li hem fet cas.

Aquí mateix, a la nostra ciutat, fa poques setmanes es va desfermar un important debat polític sobre la conveniència o no de retirar la medalla d'or de la ciutat al general Franco –responsable entre d'altres crims de la pluja de bombes sobre Reus durant els anys de la guerra i també de la repressió posterior–, una distinció lliurada durant la immediata postguerra pel consistori franquista del moment.

Una formació política, amb una credibilitat democràtica de la qual no en tinc cap dubte, es va mostrar contrària a la revocació d'aquesta medalla, tot argumentant que això no interessava a la gent i que només serviria per reobrir les ferides del passat.

BOMBA D'AVIACIÓ, ANYS 1937-1938. UBICACIÓ: ÀMBIT "LA GUERRA CIVIL 1936-1939", DINS L'EXPOSICIÓ *DESCOBREIX ELS TRESORS!* MUSEU D'ART I HISTÒRIA. FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

Però, ¿algú s'imagina què hagués passat i quins haguessin estat els editorials dels diaris europeus de referència si a una ciutat alemanya algú es negués a retirar una condecoració a Hitler? ¿Hauríem interpretat que volien treure ferro a un període històric llunyà que no interessa als ciutadans alemanys d'avui dia? No.

Sovint es parla de l'èxit de la transició quasi com un fenomen immaculat des del punt de vista de la higiene democràtica i lliure de qualsevol ombra, en especial pel consens, no escrit a cap lloc però respectat religiosament per tothom, d'oblidar el que va significar la guerra, la repressió i la dictadura i no demanar responsabilitats, ni tant sols morals, sobre els fets del passat.

Posar el marcador a zero i mirar amb confiança cap al futur... el futur és la paraula màgica. Però potser alguna cosa vam fer malament quan trenta anys després de la mort del dictador es qüestiona públicament, i no només per part de sectors minoritaris, que es retirin les estàtues de Franco dels pobles i ciutats que encara tenen la desgràcia de conservar-les.

"La lluita de l'home contra la barbàrie és la lluita de la memòria contra l'oblit", va escriure també fa molts anys una d'aquelles persones que van fer del compromís històric i ètic una pauta de conducta que cada cop més és més difícil de trobar. Avui, com ahir, veiem com la indiferència, novament la indiferència, obre el camí a les bèsties negres de sempre: l'odi al diferent, la por a la diversitat, la projecció dels nostres propis temors com a producte de l'acció tenebrosa "dels altres".

Doncs una bona opció per combatre la indiferència és dedicar unes hores ha descobrir-nos a nosaltres mateixos als museus de Reus, i fer així un exercici de passió per a la veritat i de qüestionament dels mites, una proposta que, creguin-me, val molt la pena.

REUSENCES EN EL RESCAT DE PINTURA ROMÀNICA

RAMON AMIGÓ
Historiador

Em podria limitar a recomanar la lectura del llibre de la senyora Montserrat Pagès i Paretas, conservadora de pintura romànica del Museu Nacional d'Art de Catalunya, titulat *Sobre pintura romànica catalana* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005) perquè el que diré ho dec sobretot al primer capítol d'aquest llibre. Tot el volum és interessant, fins a l'última línia i, per això, és clar que també recomano que el llegeixi de cap a cap qui se senti atret per l'art pictòric medieval de les esglésies de les valls pirinenques. Però ara em vull circumscriure a un detall d'aquest llibre, un detall que afecta uns personatges reusencs que –cadascun a la seva manera– van col·laborar en el salvament d'algunes d'aquestes pintures. Tot plegat, aquest salvament va ser una operació molt complicada a causa de diversos obstacles amb què el camí va ser empedrat des de molt al començament fins al final, per sort un final coronat per l'èxit. Jo no entraré ara en tots els detalls que ofereix el llibre, ans em limitaré a seleccionar els que trobi adequats al meu propòsit.

La peripècia es pot dir que comença amb un viatge d'estudis al Pirineu de l'Alta Ribagorça, fronterera amb l'Aragó, dirigit per l'arquitecte i historiador de l'art Josep Puig i Cadafalch, poc després de fundat, l'any 1907, l'Institut d'Estudis Catalans, del qual va ser president. Va dirigir l'expedició científica que va anar a explorar la Vall d'Aran, la vall de Boí i altres llocs de la Ribagorça. Hi van participar mossèn Josep Gudiol i Cunill, arqueòleg i historiador de l'art, promotor i més tard conservador del Museu Episcopal de Vic; l'arquitecte Josep Maria Goday i Casals, deixeble i col·laborador de Puig i Cadafalch en tasques universitàries; el fotògraf Adolf Mas i Ginestà, que es va especialitzar en fotografia d'obres d'art, d'arqueologia i monuments, i va fundar l'Arxiu Mas, al qual encara s'ha de recórrer per obtenir fotografies de mal localitzar en altres llocs; i el reusenc Guillem Maria de Brocà i de Montagut, jurista, un dels fundadors de

l'Institut d'Estudis Catalans, que s'havia d'encarregar de les qüestions jurídiques d'aquells territoris. Doncs, un equip de gent molt ben preparada, amb l'energia que proporciona una joventut d'entre vint-i-cinc i quaranta-sis anys, que eren les edats que es repartien els primers que he anomenat. El més gran era l'últim, Brocà, que ja en comptava cinquanta-set. El seu viatge va produir un article titulat "Costums jurídiques de la ratlla d'Aragó", publicat a l'*Anuari* de l'IEC d'aquell mateix any 1907. El dia 30 d'agost, van sortir de Barcelona cap a Tolosa de Llenguadoc i el 4 de setembre eren a Caldes de Boí, que llavors era un lloc solitari, molt poc transitat per falta de vies de comunicació que no fossin els camins de ferradura, es pot dir que allunyat de la civilització. Precisament hi devien anar via Tolosa perquè el viatge resultés més còmode i més ràpid que via Tremp i la Pobla de Segur, un trajecte aquest últim que, des de Barcelona, durant molts quilòmetres encara s'havia de recórrer amb tracció de sang; en canvi, el tren ja permetia d'arribar sense gaire esforç a Tolosa per Perpinyà, Narbona i Carcassona, i potser també ja funcionava entre Tolosa i Montrejeau –camí del santuari de Lorda i del balneari de Luchon–, que és no gaire lluny de l'entrada de la Vall d'Aran. I van anar cap a Llesp, i al Pont de Suert i cap a Roda d'Isàvena, Ovarra i Tolba; van visitar moltes esglésies, van copiar un sens fi d'inscripcions i van fer més de dues-centes fotografies. Aquesta excursió va donar diversos resultats científics: el que ja he dit de Brocà, i "Les esglésies romàniques amb cobertes de fusta de les valls de Boí i d'Aran", de Puig i Cadafalch, a part d'"El necronologi de l'església de Roda", de Josep Gudiol, publicats a l'*Anuari* de l'IEC de 1907 i 1908. A partir d'aquí, l'interès per la pintura romànica es va anar desenvolupant i altres investigadors van fer aportacions, com els fascicles dedicats a *Les pintures murals catalanes*, de Josep Pijoan, el tercer dels quals va aparèixer l'any 1911.

El que en podríem dir l'escàndol de les pintures murals es va començar a conèixer l'any 1919, quan es

GUILLEM MARIA DE BROCÀ I DE MONTAGUT
(1850-1918)

EVARIST FÀBREGAS I PÀMIES (1868-1938)

EDUARD RECASENS I MERCADÉ (1884-1939)

va descobrir que un tal Ignasi Pollak, polonès, havia adquirit les pintures de la basílica de Mur (Pallars Jussà), en un contrafort del Montsec que separa les aigües de les dues Nogueres: les de la Ribagorçana de les de la Pallaresa. Quan les pintures van arribar a Barcelona, Pollak va manifestar que no les duria a l'estranger sinó que les havia venudes a Lluís Plandiura, un industrial sucrer amb molts recursos econòmics i doblat de col·leccionista d'art. Però Plandiura les va portar a Nova York on van ser subhastades i adquirides pel Museum of Fine Arts, de Boston. Llavors, no es va trobar que existissin mitjans legals per evitar aquestes exportacions i, davant d'això, des de la Junta de Museus, amb Joaquim Folch i Torres al capdavant, van iniciar una campanya encaminada al salvament de la pintura mural romànica. Folch i Torres havia estat deixeble de Josep Puig i Cadafalch als Estudis Universitaris Catalans, i el mateix Puig –que era membre de la Junta de Museus i també membre de l'IEC i, a més, president de la Mancomunitat de Catalunya–, sense donar la cara, perquè no era convenient, va anar assessorant l'empresa.

La conclusió a què van arribar cap al final d'aquell mateix any 1919 va ser que per poder impedir que aquestes obres d'art se n'anessin del país calia adquirir-les i portar-les a Barcelona. Folch i Torres es va entendre amb l'intermediari Ignasi Pollak en el sentit que ell seria mantingut com intermediari en l'operació de compra dels murals, com si treballés per la Junta de Museus, i que les peces les continuarien arrencant els mateixos especialistes que treballaven per ell i amb aquest estratagema s'evitava que cap particular pogués anar a buscar-les, ni el mateix Plandiura. Quan el projecte va quedar ben elaborat, va ser presentat a l'aprovació del ple de la Junta de Museus, que hi va consentir per unanimitat. Al cap de pocs dies, Josep Llimona, president de la Junta, va convocar al Palau de Belles Arts alguns membres, tals com Josep Puig i Cadafalch, Lluís Duran i Ventosa i Pere Coromines, i també el financer Francesc Cambó, perquè veiessin les pintures arrencades i traspassades a tela. Les havia

prestades Ignasi Pollak perquè comprovessin que era possible d'extreure-les de les parets sense que es malmetessin gens.

Ara calia trobar els diners per fer front a la compra i a les despeses inherents. I va ser la banca Fàbregas i Recasens que es va comprometre al finançament indispensable, a partir d'un contracte que es va firmar el primer de març de l'any 1920. Ací és on tornen a sortir uns reusencs: Evarist Fàbregas i Pàmies i Eduard Recasens i Mercadé, que havia nascut accidentalment a Barcelona però que era reusenc com els seus pares perquè s'havia fet gran a Reus i hi havia passat la joventut. La societat bancària s'havia constituït com a regular col·lectiva l'octubre de 1916 i es va obrir al públic el febrer de 1917. Per conseller juridicofinancer tenia l'economista i doctor en dret Pere Coromines, que hem vist que també intervenia en el projecte per al salvament de les pintures. Segurament que aquesta doble condició de Pere Coromines va contribuir que fos el tàndem reusenc qui posés la clau de volta al projecte que va resultar magne per a la conservació d'un sector tan important de l'art pictòric medieval de Catalunya. Feia poc que la banca dels dos reusencs havia adquirit el Banc de Reus i estava a punt de convertir-se en Banc de Catalunya.

De manera que, ben al començament d'aquesta operació, hem trobat el reusenc Guillem Maria de Brocà, jurista eminent al qual Catalunya deu aportacions d'un valor considerable, com la publicació –entre altres textos jurídics– dels *Usatges de Barcelona* i el treball a la presidència de la comissió encarregada de compilar el dret civil de Catalunya. Al final del llarg procés encaminat a protegir les pintures romàniques, surt Evarist Fàbregas que no tan sols va ser un patrici benefactor en obres progressistes locals, de naturalesa política, cultural, sanitària i de beneficència, sinó que –mancomunadament amb Eduard Recasens, el seu conterrani i soci en l'aventura financera– va fer una aportació remarcable a favor del patrimoni artístic nacional.

UN MOMENT DE L'ACTE D'INAUGURACIÓ OFICIAL DE LA PLAÇA DE FERRÉ REVASCALL. FOTO: TXEMA MORERA.

PER SEFA FERRÉ

Quan aquests dies pensava en les paraules que, molt gentilmente, l'Ajuntament de Reus em va demanar que digués en aquest acte, en realitat el que feia no era, ni més ni menys, que tenir converses, diàlegs amb tu. Però això no era gens diferent del que ja faig a la vida quotidiana des que tu em vas deixar tan sola aquell 27 de desembre del 2001.

Quan tu eres a casa (ja sé que ara també hi ets, i també a l'estudi, però de manera diferent), parlàvem quasi bé sempre de les "nostres" coses, dels nostres neguits, o sigui de tot allò relacionat amb els quadres que pintàvem, o dels foscos d'aquell dibuix que no acabaven de quedar prou compensats amb els blancs, posem per cas de la lluna que tant m'agrada, o de les taques de colors freds d'una llum de matinada, disposades de manera ben diferent, ja a la paleta; d'aquelles altres càlides darrere les muntanyes de ponent, o de les de quan el sol lliscava suaument damunt la terra vermella d'aquesta terra nostra.

Senties, en la nostra conversa, que ben sovint s'allargava fins a la matinada sense ni adonar-nos que les hores –de vegades rabiosament curtes– passaven, senties, com en la pròpia pell, el frec de la llum petant de manera quasi bé violenta damunt les muntanyes de les Tosques en les últimes llums del capvespre. Un capvespre sovint càlid, envoltat per un pèl de boirina, molt tènue, que amorosia els colors d'aquella carena sempre tan rica en matisos.

Sí que em vas deixar sola. Molt sola. Perquè si bé la soledat en aquest món és cosa de tot ésser, la Montserrat té l'al·licient d'uns fills i uns néts que són una glòria. I la veritat és que també ho són per a mi, ja que a tots els estimo moltíssim.

I ara penso de manera ben especial amb la teva petita néta Laura, que si bé la vas conèixer, no vas poder arribar a gaudir del seu Amor (així, amb majúscula) pel dibuix i que igual que tu i que jo, sent l'autèntica necessitat de dibuixar i expressar, sense ni saber massa el perquè, tot allò que ja ara bull dintre seu.

Ara bé, em vas deixar una cosa que és la que de debò m'omple la vida: l'herència més gran del món, l'herència de l'Artista que centra tota la seva vida i tot el seu ésser en l'obra que està fent, i en la que vindrà, i en l'altra i en la següent... sense mai poder parar la inquietud interna.

És una herència que mai no s'acaba. No té fi ni –de vegades– lògica, però que fa que sempre et sentis viu i, a més a més, amb una vida interior plena. I d'això, d'aquests gens que em vas regalar, mai te'n donaré prou les gràcies. Mai!

Quan pintaves, les hores s'aturaven. Els rellotges no existien, i aquest do que t'omple d'emocions, que fa que tot allò que un veu ho vegi a través d'unes línies i uns colors diferents de la resta del món, és un dels dons més grans i més intensos que existeixen.

Amb aquells colors i aquelles formes, vas arribar a ser el "Príncep de les Roses", tal i com et van batejar els periodistes de Madrid. Les roses que tant estimaves i que eren aquí, aquí on som ara, en aquesta plaça, i que cultivaves tu mateix podant els rosers, adobant-los, tirant-los sofre per al pugó, o senzillament mirant-los...

Però també eres el "Príncep del Paisatge", perquè la teva pinzellada, forta i fluïda a la vegada, estava impregnada d'aquell color que al natural es presentava, es transformava i alhora s'enriquia dintre teu. *Su madre le parió con el color en el bolsillo*, t'havia dit un pintor famós que vas conèixer quan eres jove.

Eres Pintor de debò. Pintor de cap a peus. I tu mateix deies que "si un dia no pintaves, per a tu era un dia que no havia existit".

Però també eres un bon Pare. Ara bé, per damunt de tot, per a mi eres el gran Amic. I un Amic, com tots sabeu, costa molt i molt de trobar.

(TEXT LLEGIT PER SEFA FERRÉ DURANT LA INAUGURACIÓ DE LA PLAÇA INDICADORA DE LA PLAÇA DEL PINTOR FERRÉ REVASCALL, EL DISSABTE 4 DE FEBRER DEL 2006.)

UN INFORME FISCAL SOBRE ELS DAURADORS I PINTORS DE REUS EN LA CRISI DEL COMENÇAMENT DEL SEGLE XIX (1817)

ROSER PUIG TÀRRECH
Historiadora

INFORMATIU MUSEUS 10

Paral·lelament al desenvolupament econòmic i al creixement demogràfic que experimentà el Camp de Tarragona al segle XVIII, i fruit de la importància de l'església en la societat barroca, s'edificaren nous temples o es reformaren els vells (per exemple, les capelles del Santíssim), sense descurar l'ornamentació interior (retauls, pintures, orfebreria, orgues, etc.). Aquesta frenètica activitat en la construcció religiosa (parròquies, monestirs, ermites, oratoris privats) afavorí els artistes: escultors, dauradors, argenters, pintors, campaners, a més d'altres artesans (mestres de cases, fusters, ferrers...). A causa de l'especialització, molts presenten una elevada mobilitat geogràfica, els tallers d'escultura més importants es concentraren a les ciutats de Tarragona, Tortosa, Reus, Valls i poblacions properes (Constantí, Montblanc, Sarra).

A l'actual capital del Baix Camp, el 1754, i segons les lleves militars, s'hi aplegaven quatre dauradors: Francesc Vallès, Josep Lletget pare, Josep Lletget fill i Joan-Baptista Espasa; tres escultors: Marc Maseres pare, Hipòlit Maseres fill i Josep Vila; de pintors sols n'hi figura un: Francesc Capfort.¹ El 1795, cal afegir-hi l'escultor Llorenç Rosselló.² No és la nostra intenció repetir dades ja conegudes gràcies a les investigacions de Josep M. Domingo i Blay publicades entre els anys cinquanta i setanta en el setmanari *Reus*, o les de Salvador-J. Rovira,³ sinó presentar un informe sobre els pintors i dauradors reusencs, redactat a començaments del mil vuit-cents i enfocat a reduir la pressió fiscal. Abans, cal comentar breument la situació econòmica del moment, quan encara s'arrastraven les seqüeles de la Guerra amb Napoleó. Jordi Andreu Sugranyes comptabilitza, entre 1809 i 1813, 5.835 enterraments a Reus; el 1813 i el 1817, per por al contagi, es decreta un aïllament de la ciutat que interromp i perjudica el comerç,⁴ circumstància a la qual cal afegir la pèrdua de mercats a causa de la independència de les colònies.⁵

L'informe o memorial de 1817 relaciona dos mestres pintors i sis dauradors, al seu servei tenien quatre jornalers i dos aprenents. La seva àrea geogràfica de treball seria estrictament local i comarcal,⁶ al servei de les institucions religioses i també com a proveïdors d'objectes decoratius a les classes benestants (nobles, hisendats o comerciants).⁷ En l'àmbit local, podem recordar que els argenters, terrissers i constructors d'orgues reusencs també han merescut l'atenció historiogràfica.⁸

Transcripció del document

Pintors i dauradors:

Facultats perdudes per la estació del temps. No tenen gremi, per lo consegüent o tots són mestres o tots jornalers uns de altres.

Pintors:

-Anton Verdaguer, de edat 67 anys, exsent per la Real Acadèmia de San Fernando, com és precís constia en la consistorial de Reus. Treballa sol, molt poch que no és bastant per mantenir sa família, y està lluny de ganancial.⁹

-Miquel Beringola, també daurador. En vint anys que treballa ha sigut son guany igual ab son gasto, no té ganancial. Acaba de posar leve revenderia de quincalla que de molt no fa un any, y no pot judicar lo ganancial de ella.¹⁰

Dauradors:

-Francisco Batlle, no té que treballar y ne voldria per ocupar lo aprenent que té que actualment li sobra.

-Manuel Vallès, vell, impedit y no treballa.

-Anton Oliva, temps ha que no treballa, busca jornal y no ne troba.

-Matias Espinàs, per no tenir que treballar va a viurer a Barcelona.

-Joaquim Margalef, de poc temps vingué a establir-se

Aportacions

ab cent y tantas lliuras, y al present las ha gastadas per no tenir que treballar.

-Joan Matas, cuyda de efectes doratils que són de un capità retirat, en què se emplea a jornal, y en molta part de l'any no té en què.

Jornalers doradors en lo actual:

-Manuel Muntada.

-Eduard Molas.

-Francisco Marimón, y a fins are ignorat.

-Francisco Seber.

Aprenents:

-Josep Vallverdú, aprenent de Beringola.

-Josep Camí, aprenent de Batlle.¹¹

Reus, 18 de novembre de 1817.

Anton Verdaguer y Lluell [signat]

Font: Arxiu Comarcal de Reus, Fons Municipal, signatura 1668 A-B.

24

Haventse de tornar a fer pregaries en lo any 1817 per alcantar la plujia, se comensaron lo dia 20 Febrer y se yeron q no pluvia, se traqueron las Religions ab primeros de Marx, y continuaron en no plovar se resol- que se ferra publicas (sens traure la M. D. D. de Mire y recordia cosa que no ve avia fer may) amaron lo dia 21 de Marx, los P.P. de S. Fran. a la Parroquia y Predica lo P. Anton Parqual Religio de Encarnalbou, lo dia 22 amaron los P.P. Descalvon a la Para Parroq Predica lo P. Euse va de - y lo dia 23 amó la Congregacio Seta Puni- vema S. de J.C. Predica lo dia P. Anton, y noy amaron vrias vris que no pluvia detexamina lo S. Afirmamem de fer una Profeta de Pregarias, se desde lo Poble. ferra eta Hexmiva de N. S. de Mivea cordia de que lo dia 20 de Marx de di any que era dize por Selo xam se ana en P. S. desde la vila ala Hexmiva, Surti alas nou del Mari, amaron proximerament mirona de las canas ab Cui, en seguida los xochu de la Casa de la Carivar ab son Pando, cantant 3 de elle la deva- mia Selo Santo, en seguida, los estudiam ab bonera portant un M. Christo, y cantan los tres de ello la dia Llatonia, en seguida lo Enandau de Parisima Fran. de J.C. y dexan de di Enandau 7 parcellas de

LA SEQUERA DE 1817, EN LA "LLIBRETA DE LA OBRA PARROQUIAL DE LA IGLESIA DE SANT PERE" (1810-1850). ARXIU SALVADOR VILASECA / IMMR.

¹ Arxiu Comarcal de Reus (ACR), Fons Municipal (FMR), serveis militars, sign. 1851. La lleva dels miquelets informa que té 61 anys i viu al raval de Santa Anna.

² ACR, FMR, serveis militars, sign. 1850-A. El 1780 el cadastre de Reus sols registra un daurador i un escultor: Roser Puig, *Els aprenents de Reus al final del s. XVIII (1773-1793)*, Reus 1992, p. 31. Posteriorment, segons dades facilitades per Jordi Andreu, extretes del cadastre de Reus de 1816, el nombre ha crescut: hi figuren dinou argenters, tres dauradors i un escultor. Per veure la corresponent contribució fiscal, us remetem al seu llibre *Economia i societat a Reus durant la crisi de l'Àntic Règim*, Reus 1986, p. 183.

³ "Notícies d'artistes del set-cents aveïnats a Reus", *Quaderns d'Història Tarraconense* (Tarragona), X (1990), p. 143-149.

⁴ *Població i vida quotidiana a Reus durant la crisi de l'Àntic Règim (1700-1850)*, Reus 1986.

⁵ Una visió general del període ens l'ofereix Jaume Torras Elias, "Aguardiente y crisis rural. Sobre la coyuntura vitícola. 1793-1832", *Historia agraria de la España Contemporánea. 1. Cambio social y nuevas formas de propiedad (1800-1850)*, Barcelona 1985, pp. 151-173.

⁶ Els sacramentals són una font molt rica en detalls. Així, el 1769 documentem a Agustí Bartola, daurador del Piemont, veí de Reus, que es casa amb Teresa Gori, de Sarraí (Conca de Barberà). Fan de testimoni un altre daurador, Nicolau Jarrusso, de Sicília (Regne de Nàpols), i Llorenç Buejeat, rellotger de Savoia, tots residents a Reus. Posteriorment, el 5 de desembre de 1771, el daurador de Girona, Domènec Carreres, habitant a Lleida (fill de Josep i Margarida), es casa a Reus amb Gertrudis Vallès Ribes, filla d'un altre daurador, Francesc (casat amb Rosa). Arxiu Prioral de Reus, Matrimonis vol. 5 (1762-1778). En el fons de la Comunitat de Preveres, conservat a l'Arxiu Comarcal de Reus també hi podem trobar nombroses referències a dauradors instal·lats a Reus, com per exemple el testament de Josep Escarfi (fill de Josep, del mateix ofici mort a Reus i Maria), redactat l'11 de març del 1802 davant el notari Ramon Prim (sign. 2054), traspassa pocs dies més tard, concretament el 2 d'abril de 1802. La seva esposa era Maria Elies (Arxiu Prioral de Reus, òbits, vol 11 (1789-1806). En la sèrie d'esborranys de capítols matrimonials apareixen els

següents dauradors: Eudald Moles, natural de Barcelona, fill d'un mitger de seda homònim, es casa amb la reusenca Rosa-Bonaventura Marsal González; Josep Barris, també de Barcelona, el 1809 fa de testimoni en un casament a Reus; Joan-Baptista Sista, fill de Joan Rodolf, de Praga (Bohèmia) i Maria Lorenza Carballo, de Pontevedra (Galícia), el 1773 es casa amb Magdalena Sable Segimon, filla del veler Vicenç i Francesca [hem cercat en el llibre de matrimonis de la parròquia de Sant Pere i hem comprovat que el casament tingué efecte el 20 de juny del mateix any; sobre el daurador s'anota "de infantil edat en Reus habitant", volum 5 (1762-1778) f. 150; actua de testimoni el fuster Josep Bargalló]; Anton Carreres Pallarés, de Barcelona.

⁷ Una excel·lent recerca sobre la possessió d'objectes artístics a l'edat moderna a Barcelona la realitza Marià Carbonell Buades, "Pintura religiosa i pintura profana en inventaris barcelonins, ca. 1575-1650", *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols* (Barcelona), XIII (1995), p. 137-190.

⁸ Lluïsa Vilaseca, *El Reial Col·legi d'Argenters de Reus i els seus antecedents*, Reus 1970, i *Los alfareros y la cerámica de reflejo metálico de Reus de 1550 a 1650*, Reus 1964. Sobre organeria, us remetem al nostre treball "Notes sobre l'orguener reusenç Josep Cases Soler (1743-1802)", *Recerca Musicològica* (Barcelona), XIII (1998), p. 49-62.

⁹ És qui signa l'informe. Morí a Reus el 1820. Tot i néixer a Madrid, es formà professionalment a Barcelona, s'establí a Reus uns anys abans de la Guerra del Francès, on fou mestre de dibuix.

¹⁰ Escultor i daurador. Sobre aquest personatge, vegeu la biografia que publicà Josep M. Domingo a *Reus. Semanario de la Ciudad* (Reus), núm. 359 (1959).

¹¹ A través dels llibres de baptismes de la parròquia de Santa Maria de Montblanc, el 1822 hem documentat al daurador Josep Camí com a resident a la vila duca i casat amb Maria Amat; segons Josep M. Grau, al Montblanc del mil set-cents i en el ram de les arts plàstiques, hi treballaven dos dauradors, Felíu Berga i Josep Muntanyola, i tres escultors, Josep Belart, Joan Cavaller i Antoni Muñoz (*La indústria tradicional a Montblanc i la Conca en el segle XVIII*, Montblanc 1989, p. 219).

EL MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA

PILAR SADA CASTILLO

Directora del MNAT
www.mnat.es

El Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (MNAT) ha estat des del seu origen –que es remunten a finals del segle XVIII– i, més concretament, des de la seva fundació pública l'any 1845, el centre de recuperació, conservació i difusió del patrimoni arqueològic de Tarragona i de la seva àrea d'influència. És el més antic de Catalunya en la seva especialitat.

Durant més de cent anys va ocupar part de l'actual edifici de l'Ajuntament de la ciutat, a la plaça de la Font, fins al seu trasllat, l'any 1960, a l'edifici que conforma actualment la seu central a la plaça del Rei, construït de nova planta com a Museu sobre un fragment de la muralla romana.

L'any 1982 el MNAT passà a dependre, quant a la seva gestió, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, a partir del traspàs de competències. Actualment el MNAT es troba en un procés d'integració dins l'organigrama del Museu d'Arqueologia de Catalunya –en el marc d'una nova estructuració d'aquest–, a partir de la qual el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona ha de jugar un paper central amb referència a l'àmbit temàtic que li és afí –el món romà i l'arqueologia clàssica–, així com en la coordinació d'un ampli àmbit territorial –les comarques tarraconenses.

Una institució per a conèixer Tàrraco i la cultura romana

La importància històrica i monumental de la ciutat romana de Tàrraco, així com la problemàtica arqueològica urbana que comporta, han fet que el MNAT centri els seus esforços tant en els camps de la recerca i de la conservació com en el de la difusió, en aquesta etapa històrica: el món romà, el procés de romanització de la Península Ibèrica i el paper que Tàrraco va desenvolupar com a capital d'una de les províncies més extenses de l'Imperi romà.

Tàrraco va ser el primer assentament romà a la Península Ibèrica, amb un caràcter fonamentalment

militar en un primer moment –base de l'exèrcit romà amb motiu de la segona guerra púnica–, colònia de dret romà des de l'època de Juli Cèsar (*Colonia Iulia Urbs Triumphalis Tarraco*) i capital de la *Provincia Hispania Citerior*, des de la reorganització provincial i administrativa d'August.

Els vestigis que es conserven de Tàrraco ens permeten el coneixement del que va ser la ciutat des d'època republicana fins a l'arribada dels musulmans a la ciutat (713-714). Aquest conjunt va ser declarat Patrimoni de la Humanitat el 30 de novembre de 2000 i conforma el marc de referència i de contextualització del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, institució que conserva els testimonis materials que expliquen i donen sentit a tot aquest ric patrimoni.

Diferents mitjans per a un mateix objectiu

La voluntat d'establir la relació entre els objectes que es conserven en el Museu procedents de la ciutat romana de Tàrraco i el marc físic en què van conèixer, ha estat sempre un dels objectius que ha guiat el programa institucional del MNAT i de les seves propostes.

La mateixa composició del Museu marca, ja, aquesta vocació. En aquests moments el MNAT gestiona, a més del Museu Arqueològic, el Museu i Necròpolis Paleocristians, la Vil·la romana dels Munts (Altafulla), la Vil·la romana de Centelles (Constantí), així com els coneguts monuments de l'Arc de Berà i la Torre dels Escipions –situats en el traçat de la Via Augusta–, i el Teatre romà, monument que està en procés de recuperació.

Amb aquests equipaments, el MNAT vol desenvolupar un discurs complementari que apropi el que va ser la vida de una ciutat romana com Tàrraco –contingut de l'exposició permanent del Museu Arqueològic–; el món de la mort en l'època clàssica –exemplificat en el conjunt del Museu i Necròpolis Paleocristians–; l'estructura, el funcionament i la vida d'una vil·la de l'alt imperi, relacionada amb les elits administratives de Tàrraco

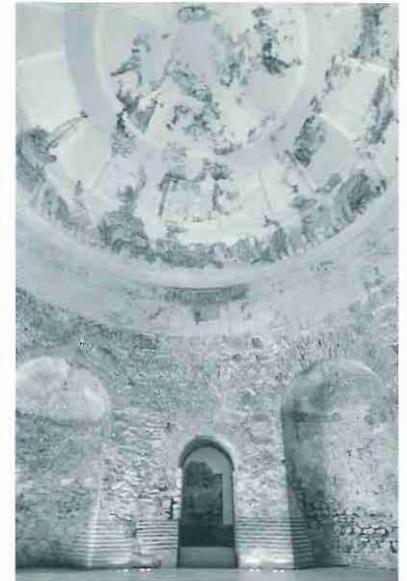
Aportacions

SALA DEL MUSEU ARQUEOLÒGIC DEDICADA A L'ARQUITECTURA PÚBLICA, AMB UN GRUP TREBALLANT EN EL TALLER "DQM PARLES? VOXPOPULI.COM" (ACTIVITAT ENTORN DE L'EPIGRAFIA I LA COMUNICACIÓ).
FOTO: R. CORNADÓ / ARXIU MNAT.

DESENVOLUPAMENT DEL TALLER "CAIUS I FAUSTINA US CONVIDEN A LA VIL·LA", AL FRIGIDARIUM DE LA VIL·LA ROMANA DELS MUNTS (ALTAFULLA).
FOTO: R. CORNADÓ / ARXIU MNAT.

SALA CENTRAL DE LA VIL·LA ROMANA DE CENTCELLES (CONSTANTÍ), AMB LA CÚPULA DECORADA AMB MOSAIC.
FOTO: R. CORNADÓ / ARXIU MNAT.

—centrat en la Vil·la romana dels Munts—; la construcció d'una gran vil·la del Baix Imperi —discurs centrat en la de Centelles; les vies i els seus monuments, —amb l'arc honorífic de Berà i el monument funerari de la Torre dels Escipions, com a exemples— i la ciutat i els espectacles públics, exemplificat en el conjunt del teatre romà. Un edifici destinat als Serveis Centrals del museu, on es troben a més dels serveis de direcció, conservació i administració, part dels magatzems generals del museu, l'arxiu gràfic i documental, el taller de restauració, la sala d'investigadors i la biblioteca —oberta al públic— especialitzada en arqueologia i història clàssica, completa les seves infraestructures.

El MNAT ofereix una programació d'exposicions temporals, que s'articula entorn a diferents línies temàtiques: *Col·leccions; Monuments a l'abast; Homenatges; Antiguitat/contemporaneïtat; Reflexions; Arqueologia/fotografia; Altres cultures; La memòria compartida*, etc. Entre els seus objectius destaca la voluntat de difondre el coneixement sobre Tàrraco, actualitzant-lo a partir de les novetats científiques que es van produint, així com plantejar reflexions sobre el passat que puguin tenir interès per al públic actual.

En la línia d'apropar l'època romana el MNAT ha desenvolupat una sèrie d'activitats, amb l'objectiu de dirigir-se a una gran varietat de públic. Audiovisuals, visites guiades, tallers, activitats de reconstrucció històrica, són algunes de les propostes, que en el seu conjunt van merèixer el Primer Premi Innova en la categoria de serveis, concedit per Fira de Barcelona en el seu Saló Expodidàctica 2004. Aquest programa, que s'ofereix amb el nom de "Museu Nacional Arqueològic de Tarragona: un viatge a la cultura romana" proposa un conjunt d'activitats dirigides a diferents tipus

de públics amb la voluntat de fer una aproximació lúdica, participativa i formativa a una part de la nostra història.

Fulls promocionals dels diferents centres i de les activitats, tríptics informatius dels seus equipaments i de les exposicions, publicacions periòdiques i catàlegs, guies i publicacions científiques, són d'altres dels recursos utilitzats pel MNAT com a instruments de difusió i de coneixement, que tenen com a eix central les col·leccions del museu, la ciutat romana de Tàrraco i el món romà

El museu disposa —des de 1996— d'una pàgina web, que s'ha anat renovant en els seus continguts, constituint un medi de comunicació i de relació molt important —tant pels continguts del museu, com per les seves activitats— actualment en fase de total renovació. També s'han utilitzat les noves tecnologies per a la recerca i la presentació museogràfica, en alguns dels seus equipaments, com en el cas de la presentació infogràfica dels mosaics de la Vil·la dels Munts.

Els projectes de futur del MNAT se centren en la formalització del nou Museu Arqueològic —una reivindicació històrica—; la finalització del projecte de remodelació de la Necròpolis Paleocristiana —del que es va portar a terme el 1995-96 la primera fase—, la continuació dels treballs de museïtzació de les vil·les dels Munts i de Centelles, i la tan esperada recuperació del Teatre romà.

Tot això amb la voluntat de desenvolupar, com a dipositarí d'un important Patrimoni, activitats i propostes amb l'objectiu de facilitar un acostament eficaç, directe, emotiu i comprensible del nostre patrimoni.

FOTOGRAFIA CONTEMPORÀNIA INTERNACIONAL A LA FOTOTECA MUNICIPAL DE REUS

JOSEP M. CASANOVES DOLCET

Comissari de les Biennals Internacionals de Fotografia de l'Esport - Fotosport i de les Biennals Internacionals de Fotografia - Medalla Gaudi.

Sovint associem la paraula fototeca a un conjunt de fotografies que ens mostren imatges d'un passat més o menys proper. A Reus, molt especialment, la Fototeca Municipal de Reus, l'associem a l'Agrupació Fotogràfica Reus i la seva incansable tasca d'immortalitzar tot allò que creiem en vies de desaparició i al pacient treball de recerca en arxius familiars d'aquelles fotografies, moltes vegades oblidades en algunes golfes, que ens han permès de recuperar la memòria gràfica del nostre passat des de finals del segle XIX.

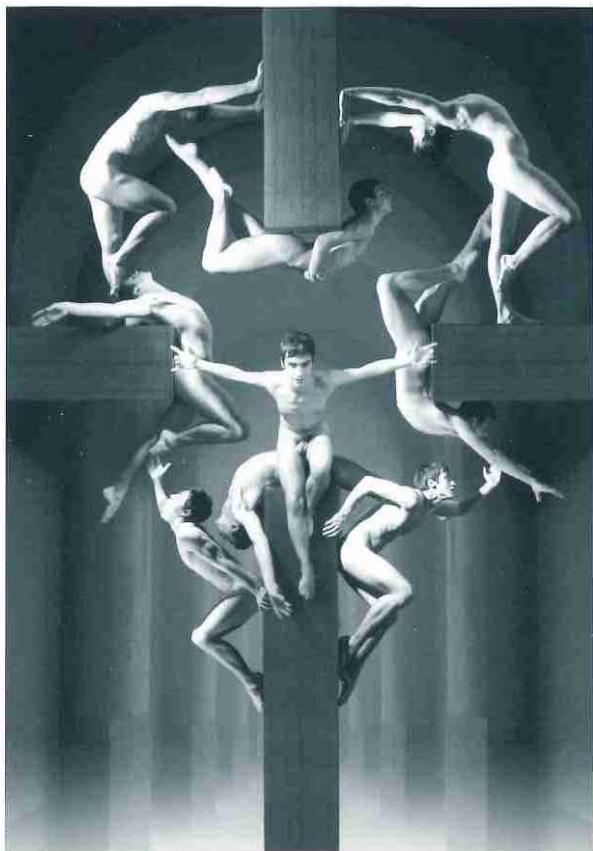
Amb tot aquest treball hem anat fixant per la posteritat el present que, amb el pas dels anys ha anat esdevenint passat, i hem redescobert aquelles imatges de Reus, aquelles festes, aquella gent, tot allò que ens ha precedit. És, certament, una important tasca, que podem afirmar que, ja fa unes dècades, va provocar la necessitat de crear la Fototeca Municipal de Reus per tal d'aplegar tot aquest important material. A més, i ben aviat, tot aquest fons disposarà d'una seu amb les condicions tècniques i d'espai immillorables que oferirà el futur Centre de la Imatge Mas Iglésias.

Hi ha, però, un fons que cada vegada esdevé més important dins la Fototeca que tal vegada és menys conegut, i a aquest fons em volia referir en aquestes ratlles. Es tracta del fons de fotografia contemporània internacional que està integrat per les fotografies aplegades gràcies a dos importants salons internacionals de fotografia que es convoquen ja fa anys des de Reus. Aquests dos salons tenen una orientació ben diferent un de l'altre, però els dos tenen un gran prestigi i són un referent dins del panorama de la fotografia internacional i porten el nom de Reus arreu del món, si més no, dins de l'àmbit de la fotografia.

Començaré parlant del més antic, del que fa més anys que es convoca: em refereixo a la Biennial Internacional de Fotografia de l'Esport –Fotosport–, convocada pel Club Natació Reus Ploms des de 1970. Com és ben conegut, en aquest saló rebem fotografies de temàtica esportiva d'arreu del món. A més, des de fa uns anys i, per fomentar la creativitat dels artistes fotògrafs d'arreu, s'ha incorporat el tema de fotografia creativa aplicada a la fotografia d'esport. Al llarg d'aquest anys s'ha convocat biennalment de forma ininterrompuda i aquest any acabem d'engegar la dinovena edició.

I què té a veure Fotosport amb la Fototeca? Bé, doncs, ja fa anys es demanava als autors de les fotografies premiades i seleccionades en les diferents edicions de Fotosport la cessió de les seves obres per anar creant un fons de fotografia esportiva. Aquest fons va tancar un capítol l'any 2000 amb la constitució del Fons Històric de Fotosport 1970-2000, compost per prop de cinc-centes fotografies que van ser reproduïdes. Una còpia del fons es va cedir, en qualitat de dipòsit, al Museu Olímpic de Lausana del Comitè Internacional Olímpic, en atenció als anys que aquest important organisme internacional va possibilitar la continuïtat de Fotosport i l'altra còpia del fons va ser dipositada a la Fototeca Municipal de Reus.

A partir de l'any 2000, hem seguit augmentant aquest fons per fer possible continuar fent créixer el Fons Històric de Fotosport i, així, incrementar la representació de la fotografia esportiva dins de les col·leccions de fotografia contemporània de la Fototeca Municipal de Reus. Pensem que allí i, més especialment en el nou Centre de la Imatge, és el millor lloc on pot estar aquest important llegat que el Club Natació Reus Ploms fa a la ciutat de Reus gràcies a Fotosport, saló, que, val a dir, és

REDEMPTION. FOTO: JESÚS DIAMANTINO (PORTUGAL) / FMR - IMMR.

un gran ambaixador de la ciutat en els cinc continents però –com ja és habitual en aquestes coses– Fotosport és molt més conegut a fora, més enllà del nostre país, que dins a casa nostra.

La Medalla Gaudí

Com deia abans, hi ha un altre saló que també es convoca des de Reus. Es tracta de la Biennial Internacional de Fotografia –Medalla Gaudí–. Aquesta biennial es va crear l'any 1995, per prendre el relleu a les antigues Biennals Europa que també s'organitzaven des de Reus i que es van convocar des de 1973 a 1993. En aquell moment vam creure que Reus havia de continuar essent el referent, cosa que ja era, dins del món de la fotografia internacional i havia de continuar organitzant, com fins aleshores, dos salons internacionals de fotografia amb orientacions diferents. Així també ho va creure l'aleshores vicepresident executiu de l'IMAC i actual alcalde de Reus, en Lluís Miquel Pérez, i així van néixer les Biennals Medalla Gaudí.

Les Biennals Internacionals de Fotografia –Medalla Gaudí– es van integrar dins els Premis Reus de Fotografia tot alternant amb les Mostres Estatals de Fotografia que

ja feia uns anys que es convocaven. El fet d'integrar-se en els Premis Reus ens va fer creure que les noves Biennals havien d'intentar incidir en la creativitat artística més avançada dins l'àmbit de la fotografia i, alhora, fugir del model clàssic de saló internacional en que es reben unes fotografies, s'exposen, s'edita un catàleg de més o menys qualitat i després es retornen les fotografies als seus autors. És a dir, l'únic que queda és el catàleg i res més.

Així, doncs, la filosofia de les Biennals Medalla Gaudí queda reflectida en la presentació de les bases, ja que convidem els artistes fotògrafs de tot el món que per mitjà de les antigues tècniques fotogràfiques i de les més noves i avançades investiguin i experimentin, per obtenir una nova imatge actual en la qual la creació i les noves sensacions siguin el motiu principal. Incitem els autors que utilitzin totes les tècniques creatives que suposin una recerca cap a una nova manera d'entendre la fotografia creativa.

A més d'això, i per tal de dignificar la fotografia i elevar-la a la categoria d'art (que pensem que té), de les fotografies rebudes en selecció 100, per catàleg i exposició, i d'aquestes, se'n seleccionen 25, que són distingides amb la prestigiosa Medalla Gaudí i són adquirides per tal de formar part dels fons de la Fototeca Municipal de Reus. En aquest aspecte d'adquisició d'obres per fer-les entrar en un Museu, som pioners i fins al moment no tenim coneixement que es faci enlloc més dins l'àmbit dels salons internacionals de fotografia que s'organitzen arreu del món.

Això ha fet que al llarg d'aquests deu anys de Biennals Medalla Gaudí i sis edicions hàgim rebut més de 6100 fotografies de prop de mil set-cents autors provinents de setanta estats de tot el món. La repercussió, doncs, pensem que ha estat molt important. El resultat final d'aquesta gran acollida ha estat l'adquisició de 150 obres d'altíssima qualitat creativa i tècnica i a més els autors ens han cedit desinteressadament més de tres-cents obres pel prestigi que els representa tenir les seves obres dipositades a la Fototeca Municipal de Reus. Molts dels autors de gran prestigi dins la fotografia mundial amb fotos adquirides i cedides per a la Fototeca fan constar aquest fet en els seus currículums fotogràfics, cosa que hem pogut comprovar en les seves webs.

Amb les Biennals Medalla Gaudí, donat el caràcter experimental i de recerca tècnica i artística de les fotografies rebudes, hem aconseguit també aplegar una important mostra de les més variades tècniques

NAIWELL, PROCEDIMENT MIXT, TÈCNiques TRADICIONALS I FOTOGRAFIA DIGITAL FOTO: SOL MARRADES / FMR - IMMR.

fotogràfiques, algunes rescatades de la prehistòria de la fotografia i d'altres més modernes i avançades. Exemples d'aquestes tècniques són fotografia estenopèica, procediments pigmentaris com el carbó, goma bicromatada, cianotípia, aiguafort, paper salat, fotogravats, nitro trànsfer, albúmina, virats al sulfur, al seleni o a l'or, Polaroid manipulats o transportats, collage, exposicions múltiples, fotografia acolorida a mà, manipulació de negatius, impressions fotogràfiques sobre metall, marbre o teixits, fotocòpies i escaneigs directes fins arribar a les més modernes tècniques informàtiques de manipulació d'imatges i moltes altres tècniques que superen constantment la imaginació i la creativitat.

També gràcies als contactes establerts amb les Biennals Medalla Gaudí, hem pogut invitar alguns autors destacats per realitzar exposicions a Reus i que també ens han cedit obres seves per formar part de la Fototeca. Així, l'any 1996, l'autor nord-americà William Greiner amb l'exposició *The repose* ens mostrava la seva visió personal dels cementiris de Luisiana. L'any 2001 el també nord-americà Tony de Bone a *Drag, Shadu, Fetish* ens mostrava una sorprenent mostra de *polaroids transfer* amb personatges com els shadus de l'Índia, o transvestits i altres personatges exòtics dels barris de San Francisco. Finalment, el 2003 l'alemany Manfred Kriegelstein amb *Fotoexpression* ens mos-

trava amb unes imatges tècnicament impecables uns muntatges digitals amb imatges imaginàries i inquietants.

Tot això és el que ha representat per a la fotografia en general i, molt especialment per la Fototeca Municipal de Reus els trenta-sis anys continuats de salons internacionals de fotografia convocats des de la nostra ciutat. Això i la important projecció de Reus en l'àmbit de la fotografia a tot el món. Els catàlegs des les nostres Biennals arriben als més importants centres culturals, museus i biblioteques d'arreu del món, amb una important acollida, cosa comprovada per la recepció de cartes d'agraïment i també per la consulta per internet dels catàlegs d'algunes de les més importants biblioteques com la del MOMA de Nova York o la Biblioteca Nacional de París per citar-ne algunes. Properament també en farem arribar un recull a la nova Biblioteca d'Alexandria.

Finalment, per tal de fer que tot aquest treball no tan conegut a casa nostra, com deia anteriorment, arribi a tothom, reivindico des d'aquestes línies que amb el nou Centre de la Imatge Mas Iglésias d'imminent inauguració es puguin fer unes exposicions antològiques en què es pugui mostrar la importància de les aportacions als fons de la Fototeca obtingudes gràcies als salons Fotosport i Medalla Gaudí.

PLAT DE PEIXOS, 1982. FOTO: JOSEP MARIA RIBAS PROUS / FMR - IMMR.

FOTOGRAFIA DOCUMENTAL O FOTOGRAFIA ARTÍSTICA

COIA DOMINGO
Directora de la FMR

Tradicionalment, hom ha tingut la certesa que la fotografia ens transmet la veritable imatge de les coses i ha estat considerada com un registre perfectament realista i objectiu del món visible. És en aquest sentit que s'ha reconegut la fotografia com a document.

Definim la **fotografia documental** com la que el fotògraf fa amb la intenció de deixar constància d'un esdeveniment i que evidencia un fet real del qual es vol donar testimoni.

Per contra, allò que anomenem **fotografia artística** respon a una visió subjectiva del fotògraf que, a través d'un procés creatiu, capta una imatge amb la finalitat d'obtenir un resultat, amb una estètica determinada, i que, amb la seva visió personal, interpreta la realitat o la transforma.

En els primers anys d'existència de la fotografia va predominar el seu sentit documental i testimonial, possiblement pel fet de la simplicitat tècnica dels primers aparells els permetien escasses possibilitats. Amb el pas dels anys i les innovacions tècniques que s'afegien a les càmeres, feien que cada vegada els fotògrafs es veiessin obligats a prendre decisions a l'hora de la captació de la imatge. Les noves càmeres permetien modificar les condicions de presa i, per

tant, una mateixa realitat podia ser captada de forma diferent en funció del talent creatiu del fotògraf.

Per tot això, sembla que, en general podríem classificar les fotografies segons la intencionalitat i el punt de vista amb el qual el fotògraf va captar la imatge: obtenir el testimoni de la realitat o crear una imatge amb un valor estètic i artístic. Per tant, ens portaria a separar-les en dos grans grups: fotografies documentals o fotografies artístiques.

Però aquest debat, plantejat des dels primers anys de l'existència de la fotografia, avui ha esdevingut estèril i no podem continuar pensant en una fotografia completament objectiva, absolutament neutral i desproveïda de qualsevol intenció.

Des del moment en què un fotògraf situa l'objectiu de la seva càmera davant d'una realitat, està prenent una sèrie de decisions que condicionaran el resultat obtingut. Cal analitzar quins són els motius que fan que triï aquella imatge i no una altra, per què escull aquell moment determinat per fer la instantània i no una estona abans o després. Quan el fotògraf selecciona una de les diferents opcions tècniques (l'enquadrament, la velocitat d'obturació, el diafragma,...) està prenent partit. Decidirà entre una opció o una altra, en funció del resultat que vol obtenir i per tant, ja parteix d'una

DE BON MATÍ A REUS, ANYS SEIXANTA. FOTO: JOSEP MASSÓ VIDAL / FMR - IMMR.

idea preconcebuda, busca un resultat determinat i per tant, entra de ple en el terreny de la subjectivitat.

D'altra banda, és molt difícil de deslligar allò que anomenem fotografia de creació o artística de la imatge real. Les fotografies sempre fan referència a algú o a alguna cosa, per tant, parteixen d'una realitat que, reinterpretada a través dels procediments expressius que faciliten els mitjans tècnics, ens mostren la visió personal de l'autor i ens transmeten la lectura que aquest fa de la realitat.

Sovint, la sensibilitat del fotògraf converteix la fotografia documental en un exercici d'estètica, en què el tema principal no és més que una excusa per desenvolupar tota una sèrie de coneixements i tècniques que condueixen al fet fotogràfic. Al mateix temps, la fotografia documental ofereix un camp molt ampli i interessant per als fotògrafs creatius.

Un bon exemple de la supressió d'aquestes fronteres és el gran nombre de fotografies documentals que passen

a formar part de fons d'art dels museus i fins i tot es comercialitzen a través de galeries d'art o en subhastes. Però això no vol dir que la fotografia en qüestió hagi perdut el seu significat documental, ni que s'hagi convertit en obra d'art, més aviat cal interpreta-ho com la constatació de l'íntim lligam que existeix entre l'art i la fotografia.

Avui la fotografia ha explorat molts camins i els fotògrafs continuen amb la recerca de noves vies d'expressió, a través de la recuperació d'antigues tècniques o de la experimentació dels nous mitjans digitals. De la mateixa manera, els artistes plàstics utilitzen cada cop més les possibilitats tècniques i expressives que els ofereix la fotografia, incorporant-la cada cop amb més freqüència en les seves creacions i fins i tot utilitzen el terme "arts visuals" per definir la creació contemporània.

L'art és viu i cada cop més es barregen més disciplines i mitjans expressius que enriqueixen i alimenten els processos creatius dels artistes. La fotografia ha entrat de ple en els processos de creació contemporània.

LA DIGITALITZACIÓ DELS FONDS

JOSEP TORRENTS ALBERICH

Fototeca Municipal. Digitalització.

En aquests moments, des de la Fototeca Municipal de Reus es treballa per digitalitzar totes i cadascuna de les imatges incloses en els diferents fons de què disposa aquest departament. Llavors caldrà registrar i documentar les imatges perquè aquesta documentació s'inclogui a la base de dades que en un futur molt proper, quan la Fototeca Municipal es traslladi al Mas Iglésias i es converteixi en el Centre de la Imatge Mas Iglésias de Reus, pugui ser consultada i els diferents usuaris en puguin gaudir.

Ara com ara els treballs que es duen a terme són la digitalització i la documentació. El primer dels treballs, la digitalització consisteix a obtenir un arxiu informàtic en format TIFF (Tagged Image File Format –Format de Fitxer d'Imatge amb Etiquetes–), d'una mida igual o superior als 45 Mbytes i amb una resolució de 300 ppp (píxels per polzada) i d'uns quaranta centímetres de costat apta per a la majoria d'usos a què les imatges aniran destinades i que en l'ús diari no té pèrdues de qualitat. Sense cap tractament ni retoc informàtic, és a dir, es conserva la imatge tal i com està en l'original. Aquests treballs d'escaneig, digitalització i recuperació han començat pràcticament des de zero, ja que hi havia molt poc material digitalitzat en condicions. A hores d'ara, s'ha arribat a un número prou important d'imatges emmagatzemades a punt i amb els estàndards de qualitat per ser lliurades als usuaris, concretament a finals del mes de febrer hi ha sis mil fotografies en aquestes condicions.

Els fons que s'han digitalitzat i la seva temàtica és molt variada i evoluciona constantment, però hi ha fotografies provinents dels arxius d'Eduard Borràs Sotorra (1882-1948), Manel Cuadrada Gibert (1896-1957) Josep Prunera Sedó (1877-1970), Antoni Escolà Gibert (1904-1986), Josep Martí Puigoriol (1918-1993), Josep Massó Vidal (1922-2004), Josep Ornos Soler (1889-1971), Estanislau Pedrola Rovira (1907-1944) i Josep Maria Ribas Prous (1940), entre d'altres que conformen la part documental de la Fototeca Municipal. Aquesta part documental o historicodocumental és un dels tresors de la Fototeca,

UN MOMENT DEL PROCÉS DE DOCUMENTACIÓ DE LES IMATGES DE LA FMR.
FOTO: FX. CABRERO / IMMR.

gràcies a les cessions i/o donacions d'aquests fons i arxius dels fotògrafs esmentats i també de particulars. Els historiadors, escriptors, estudiants o investigadors podran documentar gràficament els seus treballs, tant si són de la pròpia ciutat de Reus com de la comarca, ja que es tracta de material històric datat des de finals del segle XIX i fins als nostres dies, en què trobem registrats els esdeveniments més rellevants de gairebé aquest segle i mig passat. També hi podem trobar l'evolució paisatgística o urbanística de Reus i poblacions dels seus voltants, entre moltes altres petites però també importants curiositats.

DOS TÈCNICS DE LA FMR, EN PLENA TASCA DE DIGITALITZACIÓ I DOCUMENTACIÓ.
FOTO: FX. CABRERO / IMMR.

L'altre gran tresor de la Fototeca Municipal és el vessant de creació artística contemporània i d'experimentació, que en gran mesura prové de les obres presentades als diferents certàmens fotogràfics que s'han convocat a la ciutat de Reus al llarg de molts anys. Aquest material divers el signen fotògrafs de moltes nacionalitats, també reusencs, de la resta de Catalunya i de l'Estat i hi podem observar com per crear les seves obres aquests fotògrafs treballen en múltiples tècniques d'experimentació tan modernes com pot ser mitjançant la informàtica. Però també utilitzen processos fotogràfics antics, fet que mostra el gran valor del fons creatiu de la Fototeca Municipal i també dóna arguments a una de les seves raons d'existir.

Pel que fa a l'altra de les activitats que tenen lloc a la Fototeca, es tracta de la part de documentació. Actualment s'està en una primera fase, en què els documentalistes, després d'haver fet una selecció d'un fons, fan un primer registre simple amb la inclusió d'unes mínimes dades perquè la fotografia o imatge quedi registrada i ja pugui ser consultada. Per fer això, els documentalistes es valen d'un dels més populars programes d'introducció i creació de bases de dades

que és el File Maker. Però, recentment, la Generalitat de Catalunya ofereix la possibilitat de migrar totes aquestes bases de dades a un programa estàndard per a tots els museus de Catalunya anomenat MuseumPlus. L'Institut Municipal de Museus de Reus s'ha acollit a aquesta possibilitat i està treballant en la migració de les dades dels seus museus cap a MuseumPlus i per tant la Fototeca, quan esdevingui Centre de la Imatge Mas Iglésias de Reus, també utilitzarà aquest programari que fa servir una interfície molt intuïtiva i fàcil per al documentalista i també per a l'usuari, i que –a més– permet tenir un grau molt elevat de documentació de la imatge.

Els documentalistes a hores d'ara tenen gairebé vint mil fitxes obertes. És a dir, que a la Fototeca Municipal es poden consultar i trobar totes aquestes imatges. El ritme dels documentalistes és molt més alt que el dels digitalitzadors, ja que –com he dit abans– d'imatges en condicions de ser lliurades n'hi ha unes sis mil. De tota manera, la idea és aconseguir que totes les imatges de tots els diferents fons estiguin en situació òptima per a ser lliurades als usuaris, sempre segons les condicions previstes.

LA FOTOGRAFIA, TESTIMONI DE LA NOSTRA HISTÒRIA

EMILIA TEJEDOR PÉREZ
Documentalista de la FMR

Des que el 19 d'agost de 1839 Daguerre va presentar a l'Acadèmia de les Ciències i Belles Arts de París el daguerreotip, la fotografia ha experimentat un llarg i costós procés d'evolució. Pensem en els llargs períodes d'exposició i en les dificultats tècniques dels primers fotògrafs, que havien de carregar equips fotogràfics pesats per captar aquest instant determinat. A poc a poc, a través dels diversos avenços tècnics tan significatius com la reducció del temps d'exposició, l'aparició de càmeres més lleugeres i barates i el descobriment de la còpia fotogràfica, la fotografia es va anar popularitzant. La fotografia entra a les nostres vides i Reus, una ciutat oberta a qualsevol innovació no se'n quedarà al marge. Apareixen, a finals del segle XIX els primers fotògrafs ambulants, que arriben a la nostra ciutat i insten la gent a fer-se un retrat; els fotògrafs professionals, que en aquell moment ja tenien estudi fotogràfic propi, on feien els seus retrats amb decorats de paisatges i cortinatges ficticis, finalment, els fotògrafs aficionats, molt interessats per aquest invent i als quals devem una part important de la difusió de la fotografia a la nostra ciutat.

Es generalitzarà el retrat i la fotografia sortirà al carrer, entrarà en contacte amb el món quotidià, amb les seves gents i amb els seus carrers... Així, a través de les fotografies, podrem veure com era un dia de mercat, a principis del segle XX, a la plaça del Mercadal, amb les parades cobertes per tendals rudimentaris, com es celebrava el Carnaval el 1906, o el canvi de banderes a la caserna militar el dia de la proclamació de la República. També gràcies a aquesta veurem l'evolució de la nostra ciutat: com van empedrar els ravals, el desenvolupament de les comunicacions amb la creació d'una estació al nord de la ciutat que ens posarà en contacte amb Madrid i Barcelona, o la creació del Carrilet, que unia Reus amb Salou i que ens apropava al mar. La fotografia sortirà al carrer i també sortirà d'excursió i així ens mostrarà paisatges de les muntanyes del Montsant, de Prades, de Poblet o de la indústria de Reus, amb les seves fumeres tan característiques que sobresurten per damunt de les teulades com torres esveltes. Ens apropa als seus paisatges i a la seva gent. Aquí caldria fer menció d'una sèrie de retrats

esplèndids de personatges populars com el conegut "Tio Patato" o de qualsevol pagès del Montsant amb les seves espadenyes i la barretina. El treball del fotògraf aficionat va ser decisiu i va tenir un paper important en la història de la fotografia a la nostra ciutat.

La fotografia a Reus s'apuntarà als corrents artístics del moment i els seguirà. Els nostres fotògrafs participaran de tots els moviments artístics de Catalunya i de la resta de l'Estat espanyol: avantguardisme, pictorialisme, realisme... Veurem com canviarà la seva manera de veure la fotografia, com anirà evolucionant la tècnica, la temàtica..., en definitiva, com s'aniran adaptant als nous temps. Ens impressionaran amb la imatge d'una locomotora que llença un doll de vapor molt blanc en sortir de l'estació de Reus, amb el detall d'una duna del delta de l'Ebre, o amb la bellesa i l'originalitat d'uns peixos enroscats dins d'un plat. La nostra ciutat ha tingut i té fotògrafs importants que amb la seva càmera col·laboren a escriure la història de la fotografia de Reus.

Amb tot el que hem dit anteriorment, arribem a la conclusió de la necessitat de guardar i conservar la nostra fotografia. Aquesta forma part del nostre patrimoni cultural, ens ensenya com hem sigut, com som i com hem evolucionat des de diferents punts de vista: social, polític, artístic... D'una manera o d'una altra, ha entrat a formar part de la nostra vida. ¿Qui no té fotos del bateig del seu nen, o del seu casament, o de qualsevol esdeveniment familiar? ¿Qui no s'emporta de viatge la seva càmera fotogràfica? O ¿qui no ensenya una fotografia antiga d'algun avantpassat que la seva àvia guardava en un raconet? Aquesta tasca de conservar i guardar les fotografies la fa des de fa alguns anys l'Agrupació fotogràfica de Reus en estreta col·laboració amb la Fototeca Municipal, que en poc temps passarà a convertir-se en un veritable centre de gestió de la imatge, on romandrà perfectament conservat el nostre patrimoni fotogràfic per difondre'l, exposar-lo, investigar-lo, o fer-ne qualsevol altre ús. Reus, amb la seva antiga tradició fotogràfica, necessita i es mereix la creació d'aquest centre, que esperem que faci de la nostra ciutat un lloc de referència de la imatge a les nostres contrades.

PROJECTART I VIDEOSFERES, AL FEC REUS 2006

ELENA MARTÍ

Coordinadora de la Sala Reus

UNA SESSIÓ DE VIDEOSFERES. FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

INFORMATIU MUSEUS 22

El passat mes de febrer va començar la segona edició de ProjectArt, una mostra de videocreació amb col·laboració dels Serveis Territorials de Cultura de la Generalitat a Tarragona. David Fernández Solé, comissari d'enguany, ha comparat els títols de la programació amb els nou mesos d'un embaràs humà. Amb una programació mensual, el cicle va començar amb el títol *La Fecundació* i acabarà al mes de desembre amb *El Part*. Les sessions del mes de març que van coincidir en el temps amb la celebració a Reus del Festival Europeu de Curtmetratges, FEC Reus 2006, es van incorporar a la programació d'aquest festival com a oferta complementària. La programació de ProjectArt del mes d'abril es titula *La Formació*, el maig *El Moviment*, el juny *Els Reflexos* i a l'estiu la mostra farà un descans. La mostra vol fomentar la videocreació de la zona i podem veure interessants propostes. ProjectArt es pot veure tots els divendres de 18 a 20 hores al Museu d'Art i Història. Podeu consultar la programació de cada mes a l'agenda de la nostra web: www.reus.net/museus.

D'altra banda, l'Àrea d'Art i Creació de l'Institut Municipal de Museus de Reus va organitzar una altra edició del Cicle Videosferes. Com l'any passat, es va incloure en la programació del Festival Europeu de Curtmetratges de Reus amb una bona acollida. Es tracta de la projecció de tres interessants curtmetratges comissariats per OVNI & Arxius de l'Observatori del Centre de Cultura Contemporània de Barcelona que tracten temes de la societat actual. L'OVNI és una entitat vinculada al CCCB que es dedica a la recerca i documentació d'arxius audiovisuals. Enguany, aquest cicle es va realitzar el passat dijous 16 de març, a les 19 h, a la Sala Reus del Museu d'Art i Història. El cicle constava dels següents films (66 minuts): *iEscuche Bunachi!*, de Yezid Campos Zornosa (Colòmbia, 2004), *La Barcelona que no se ve, la que se esconde (Captura Raval)*, de Blanca Isabel Cardoso, Enrico Missana, Fatima Kamal i Marta Cortiona (Espanya, 2004), i *Nablus, la ciudad fantasma*, d'Alberto Arce i María Moreno (Palestina / Espanya, 2004).

DONACIÓ DE LLIBRES I DOCUMENTS DE JOSEP M. CARANDELL

JAUME MASSÓ CARBALLIDO
Director del MASV

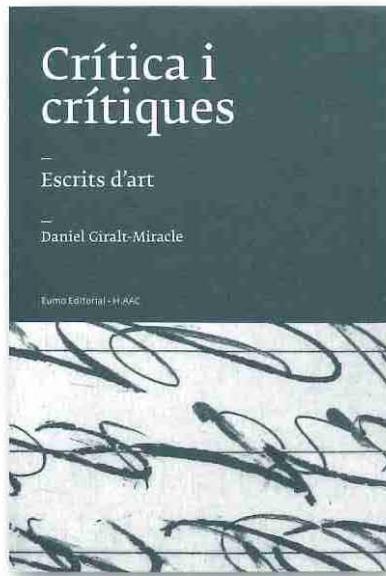
XAVIER FILELLA, AMB EL MATRIMONI CARANDELL-GOTTSCHESKY. FOTO: ARXIU IMAC.

La vídua i els quatre fills de Josep Maria Carandell i Robusté (1934-2003) han donat recentment a l'Institut Municipal de Museus de Reus un important fons bibliogràfic i documental, relacionat amb els estudis realitzats pel malaguanyat escriptor –nascut a Barcelona, però estretament lligat a la nostra ciutat des de la seva primer joventut– sobre Antoni Gaudí i Cornet. Tot i que encara queda pendent una complementària donació de llibres, podem parlar ja d'una quantitat molt pròxima al miler d'exemplars. A aquest molt destacable volum de llibres, revistes i altres impresos –que inclou les principals obres monogràfiques editades sobre Gaudí– cal afegir la copiosa informació recollida per Josep Maria Carandell al llarg dels anys i conservada en dinou gruixudes carpetes i sis fitxers curulls de notes, observacions i referències documentals i bibliogràfiques sobre molt diversos aspectes i qüestions de la vida i de les obres de l'arquitecte reusenc –com, per exemple, l'etapa d'estudiant, la possible adscripció a la maçoneria, el Park Güell o la Sagrada Família– i sobre personatges coetanis amb qui va tenir relació –com Eduard Toda o Eusebi Güell. Tot aquest conjunt bibliogràfic i arxivístic –que es posarà a l'abast dels investigadors– fou a bastament utilitzat per Carandell per redactar, referenciar i contextualitzar els seus múltiples treballs sobre Gaudí (a molts dels impresos hi ha acotacions i senyals de lectura). Així mateix, una part considerable d'aquestes “fonts” tan curiosament aplegades van servir per documentar la seva obra pòstuma, *Gaudí herètic*, que veurà la llum aquest mateix mes d'abril com a número 100 de la col·lecció d'Assaig de les Edicions del Centre de Lectura de Reus. En nom de l'IMMR, agraeixo a la senyora Christa Gottschewsky i als seus fills Zinka, Martí, Juli i Andreu Carandell la seva generosa i valuosa aportació cultural, i al senyor Ramon Ferran les gestions prèvies a la donació.

CHILLIDA, PROTAGONISTA EL DIA DELS MUSEUS A REUS

JORDI SUÁREZ

El pròxim 18 de maig, Dia Internacional dels Museus, Reus estrenarà en primícia a Catalunya l'exposició *Chillida. Empremtes*, un recull d'obra gràfica del prestigiós artista basc Eduardo Chillida (1924-2002). Un acord entre l'Agència de Difusió Artística del Departament de Cultura i el Museu Chillida Leku ha fet possible la itinerància d'aquesta mostra per Catalunya, de manera que el primer escenari on es pugui veure sigui la Sala Reus del Museu d'Art i Història (pl. de la Llibertat, 13). La inauguració es farà el dijous 18 de maig, a les 20 h, a la Sala Reus. L'exposició la componen 41 obres en total, en què predomina l'aiguafort, amb 33 peces fetes seguint aquesta tècnica. També hi ha una litografia, dues xilografies, quatre serigrafies i una punta seca. Totes elles s'emmarquen en un període creatiu molt prolífic de l'artista, entre els anys 1970 i 1995. Segons el Departament de Cultura, “l'artista ha utilitzat en totes les obres un llenguatge no figuratiu amb l'excepció de les mans, que apareixen de forma considerable al llarg de la seva trajectòria. Totes les obres fan palesa certa monumentalitat i una proximitat total amb la seva escultura”. Eduardo Chillida és un dels artistes del segle XX més reconeguts arreu del món. Durant la seva trajectòria va rebre les distincions més importants i la seva obra és present a les col·leccions de més de vint museus a tot el món. L'exposició que es mostrarà a Reus disposarà d'un catàleg complementari. D'altra banda, els Museus de Reus destacaran tres peces dels seus fons durant el Dia dels Museus: són la *Gitaneta* i el *Cap de Càntir*, de Rebull, i el *Nen de Portici*, de Fortuny, totes tres exposades al Museu d'Art i Història (pl. de la Llibertat). Es tracta de tres representacions de figures infantils, tenint en compte que enguany el lema del Dia Internacional dels Museus és “Els museus i els joves”. La intenció és que els nens i nenes s'aproximin a la història d'aquestes tres peces i a la trajectòria dels seus creadors. Als Museus de Reus hi haurà unes butlletes perquè els visitants menors de 18 anys participin en el sorteig d'un lot de llibres. El 18 de maig, com cada any, els Museus de Reus faran jornada de portes obertes, incloent-hi les sales de reserva i magatzems on es preserven fons que no s'exposen al públic. Coincidint amb la jornada de portes obertes, es donarà a conèixer a la ciutadania la feina de reformes i millores que s'ha dut a terme a l'exposició permanent de Prehistòria i Món Antic del Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca, realitzada per la Brigada Municipal. Precisament el 17 de maig, a les 20 h, es presentarà al Museu d'Arqueologia (raval de Santa Anna, 59) es presentarà la ruta de l'Art Rupestre, amb col·laboració del Centre d'Interpretació de l'Art Rupestre de Montblanc.

DANIEL GIRALT-MIRACLE. *Crítica i crítiques. Escrits d'art*. Vic: Eumo Editorial – H. AAC (H. Associació per a les Arts Contemporànies), 2005, 275 p.

El préstec d'un títol dels articles inclosos en aquest volum miscel·lani i commemoratiu, completat amb l'adscripció al saber, al qual ha dedicat l'autor una llarga i fecunda vida professional, encara pletòrica, serveix per introduir-nos en la descripció d'un llibre insòlit i singular, i sens dubte molt útil per entendre la història contemporània de les arts plàstiques en el nostre país, a partir del testimoni escrit d'un dels seus més il·lustres protagonistes: Daniel Giralt-Miracle. En efecte, l'oportunitat de la deïxa de la biblioteca del crític d'art, afegida a la ja precedent del seu pare el dissenyador gràfic predigital Ricard Giralt-Miracle, quantificada en més de vint mil volums sobre les ciències que ens ocupen, a l'Escola d'Art de Vic ha creat, en justa reciprocitat, aquest volum, que va més enllà de l'antologia d'homenatge, perquè senzillament l'autor és més que viu i actiu, i la

L'OFICI DE LA CRÍTICA D'ART

tria és personal i intransferible. A la breu justificació se'ns desvetlla el criteri utilitzat: es tracta "només d'un recull absolutament subjectiu que tracta de reunir els textos dedicats als crítics que he admirat i admiro, i el mestratge dels quals he intentat seguir, i als artistes catalans i espanyols amb qui he tingut una relació més estreta, que aprecio i respecto i que he estudiat perquè, en un moment o altre, van despertar el meu interès intel·lectual o sensible."

La llista que segueix és més nombrosa pel que fa als artistes que als crítics, cal considerar també que la primera malaltia és molt més estesa que no pas la segona. Per tant, mencionarem als crítics, els quals, trets els quatre primers, i per raons d'estricta temporalitat hem tingut l'oportunitat també de conèixer, de paraula a més d'obra, i aprendre d'ells alguna cosa més suggeridora que en l'adotzenat ensenyament oficial de finals del franquisme: D'Ors, Gasch, Cirlot, Cirici, Joan Perucho, Rafael Santos Torroella, Arnau Puig, J. Corredor-Matheos, Pierre Restany i el nonagenari triestí, que encara dona brega, Gillo Dorfles. Pel que fa als artistes i tal com s'ha advertit, el llistat és més extens, de Juli González a Eulàlia Valldosera o Susy Gómez, incideix de tota manera en la importància de les obres plàstiques que "resten com a testimonis d'una determinada circumstància històrica." Circumstància històrica extraordinària és la viscuda pel propi autor, i que per sort de desmemoriats i amnèsics el volum

compta amb un pròleg entenedor, informador i explicatiu del traficant d'idees, Vicenç Altaió. Dues definicions semblen destacar en aquest escrit, el de "mitjancer", entre artista, obra i públic, i el de "diplomàtic de l'art català", per donar a conèixer en fóruns exteriors i interiors la qualitat del que és cou a casa. I una sèrie de lletanies, cadascuna tant o més justificada que l'anterior: situar, malgrat el rebuig de la progressia nostrada, a Dalí al costat de Tàpies i Miró; fer emergent a Brossa; desacomplexar els figuratius; fer retornar els conceptuals catalans, exiliats a París i a Nova York; apadrinar el disseny i les arts aplicades; realitzar una monumental revisió de l'avantguarda a Catalunya; i un tema que toca de prop a la nostra ciutat: dur a terme la higienització del "rònc" Gaudí. I, només tres reflexions més, que s'extremen de la plaent lectura del llibre. El text, com no, dona valor a la pròpia feina i a la del gremi ("cada dia tinc més clar que la crítica d'art, malgrat la seva temporalitat, és una eina molt útil per escriure la gran història de l'art"), i ben clar i en català es deixa llegir, malgrat la data reculada d'alguns escrits, gràcies a una enorme voluntat pedagògica i a una finíssima i nostrada ironia, que entre d'altres coses (darrere d'un gran home, sempre hi ha una gran dona, a més de la pròpia) el duu a dedicar el llibre a la seva més valuosa col·laboradora, Núria Ester, de la següent manera: "mà esquerra dels meus escrits".

JOAN ABELLÓ

POEMES D'AMOR I DE GUERRA

JOAN NAVAIS I ICART, *Josep Maria Prous i Vila. Poemes d'amor i de guerra. Volum I: 1899-1931*. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 2005, 191 p.

Amb el número 97 de la col·lecció d'Assaig de les Edicions del Centre, i de la mà de Joan Navais, es recupera una de les figures més interessants del món cultural i literari reusenc del primer terç del segle xx, Josep Maria Prous i Vila (1899-1978). Tot i que –dins de la historiografia local– la seva figura havia despertat l'interès de diversos estudiosos, faltava que algú encarés la seva biografia tal i com la talla literària i ideològica del personatge mereixia. Aquest primer volum és la primera part de la biografia del poeta, que Navais tanca l'abril del 1931, i en què trobem un personatge que –tot i ser autodidacte– assoleix un notable gruix tant des de la perspectiva literària com des dels seus fonaments ideològics. Navais repassa fil per randa la

trajectòria de Prous i Vila durant les tres primeres dècades del segle xx: els seus inicis, l'agrupació Horaci, el seu activisme cultural, el seu posicionament ideològic, la seva participació en la guerra del Marroc –una tràgica experiència que va marcar-lo profundament, i on les seves conviccions nacionalistes i d'esquerres es van refermar encara més–, l'època de la dictadura de Primo de Rivera, i el seu compromís amb el país que el situa en el catalanisme radical, que en aquells moments s'emmirallava en el conflicte irlandès... El dibuix que ens fa Navais del poeta Prous descansa bàsicament en dos pilars fonamentals de la seva figura: l'aposta per la modernitat, que podríem focalitzar en la seva participació en la publicació avantguardista *La Columna de Foc* (1918-1920), que va néixer sota l'impuls de Salvador Torrell i Eulàlia, i en la seva aposta per un catalanisme radical –que, ves per on!, també era un tret de modernitat en aquells moments– que

té el seu reflex en la revista satírica i futurista *Reus 1973* (1923), la qual també va impulsar ensems amb Torrell i que simulava estar editada cinquanta anys més tard, en el marc d'una Catalunya independent. Navais acaba aquest primer volum amb un petit i ben triat apèndix documental, en què fa una llista dels treballs del poeta publicats a la premsa reusenca entre 1916 i 1930, i amb la transcripció d'un article seu publicat a *La Veu de Catalunya* l'any 1926, on Prous fa esment d'alguns dels personatges més rellevants del món cultural de Reus en aquell moment (Pere Cavallé, Josep Iglésies, Salvador Vilaseca, Joaquim Santasugusana, Joan Rebull...). A l'espera que ens arribi a les mans el segon volum, podem fruit d'una lectura tan apassionant com ho era el mateix personatge.

MARC FERRAN

LES NOSTRES SEQUES

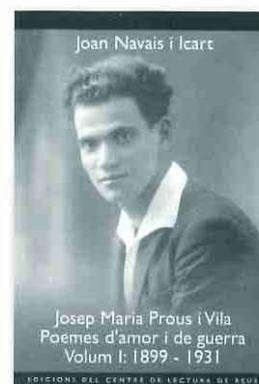
XAVIER SANAHUJA ANGUERA, *La moneda municipal a Reus i el seu entorn (s. xv-xviii)*, Reus: Edicions del Centre de Lectura / Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, 2006, 240 p. + VIII làms.

Feia temps que esperàvem aquest treball de Xavier Sanahuja, després del tast que vam tenir en llegir l'article "La moneda municipal de Reus als segles XVI-XVIII", publicat l'any 2004 a la revista *Acta Numismàtica*, editada per la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (filial de l'Institut d'Estudis Catalans). Com el mateix autor explica en la introducció del llibre (p. 13-15), l'obra ha estat concebuda i presentada en tres parts complementàries. La primera és de caràcter general, tal com assenyala el títol "La moneda, objecte d'estudi" (p. 17-42), i és una bona aproximació per al lector no especialitzat en el tema. La segona és específicament dedicada a "La moneda municipal de Reus" (p. 43-131), amb una acurada anàlisi de les diferents emissions monetàries reusenques entre els anys 1464 i

1718. La tercera, intitulada "La moneda municipal al Camp de Tarragona, Priorat i Conca de Barberà" (p. 134-221), repassa sintèticament la producció de les seques d'Alcover, Falset, Gratallops, Montblanc, monestir de Poblet, Prades, Riudoms, la Selva del Camp, Siurana, Tarragona i Valls, a més d'una emissió incerta del començament del segle xvii. Especialment interessants i valuoses són les notícies documentals coetànies que Sanahuja hi ha col·leccionat, majoritàriament procedents dels llibres d'actes municipals conservats en diferents arxius històrics de les nostres contrades, a les quals ha afegit les ja conegudes per la bibliografia pròpia o d'altres autors (com Miquel Crusafont, Salvador i Lluïsa Vilaseca, Joan Cavallé, etcètera). El volum es completa amb dos annexos, un sobre "Les pel·lofes de Sant Pere de Reus" (p. 223-232) i l'altre sobre "Els ploms d'ús no monetari al Camp de Tarragona" (p. 233-240), i amb vuit làmines que inclouen seixanta-quatre fotografies o dibuixos. No és menystenible de destacar que l'edició

ha comptat amb el suport econòmic de l'Institut Municipal d'Acció Cultural de Reus, de la Diputació de Tarragona i de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Reus –el president de la qual, Francesc Cabré, signa la presentació institucional del llibre (p. 11). Val a dir que hi he trobat a faltar un apartat exclusivament bibliogràfic, que en facilitaria la consulta puntual, per bé que en bona part això queda compensat amb les cinquanta-sis notes a peu de plana que té el volum. Tot seguint el joc de referències gastronòmiques que fa Sanahuja en la seva introducció, podem assegurar que la lectura d'aquest llibre ens ha estat molt profitosa i satisfactòria.

JAUME MASSÓ

"EL QUE SEMPRE M'HA SORPRÈS DEL MUSEU DE REUS SÓN LES PECES DEL PALEOLÍTIC MITJÀ"

EUDALD CARBONELL

Catedràtic de Prehistòria de la Universitat Rovira i Virgili.
Director de l'Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social

PER JAUME MASSÓ I JORDI SUÁREZ

Les professions d'arqueòleg i de paleontòleg tenen una certa imatge romàntica, sovint abonada pel cinema i la literatura. ¿Quina és la realitat de la professió i el camí que cal recórrer als joves que comencen?

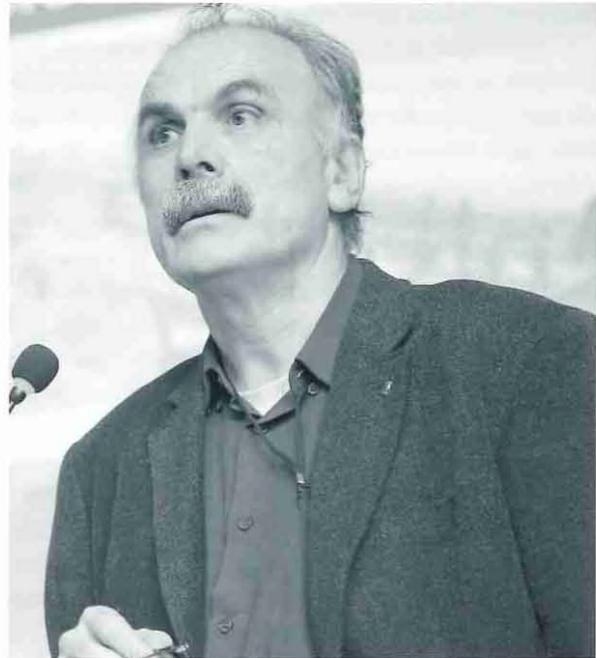
Jo penso que qualsevol feina que es faci amb il·lusió i passió pot tenir un fons romàntic, però en realitat el que hi ha darrere de qualsevol feina d'aquestes és molta perseverància, molta diversitat, molta intel·ligència i molt d'esforç.

A quin moment estem, de l'evolució humana? ¿Quan arribarem a ser humans plenament i començarem a deshumanitzar-nos?

Estem en un moment, penso, molt pròxim a la humanització. La tecnologia i la ciència ens han permès fer molts avenços, que faran que la humanització s'acceleri. La socialització de la ciència i la tècnica provocaran un canvi importantíssim i, segurament en aquest mil·lenni, començarà la deshumanització. Serà la capacitat de sortir de l'esfera de l'evolució natural que havíem viscut fins ara. Segurament, quan socialitzem la ciència i la tècnica i comencem l'autointervenció, canviant la selecció tècnica per la natural, començarem un procés ràpid d'humanització. A continuació passarem a una altra fase, que serà la deshumanització.

A més de científic, vostè és comunista i ateu. Què en pensa del moviment creacionista nord-americà?

El "disseny intel·ligent" és una bestiesa com qualsevol altra, que està molt bé per explicar contes i per explicar històries idealistes, però que no respon a cap plantejament científic seriós. Per tant, i per suposat, jo sóc un opositor i lluito per a què aquest tipus d'implícacions no tinguin cabuda en la ciència social i en cap de les ciències, ja que han de ser ciències crítiques.

EUDALD CARBONELL. FOTO: FX. CABRERO / IMMR.

Fa poc s'ha creat a Tarragona l'Institut de Paleoecologia Humana i Evolució Social (IPHES), en què vostè i el seu equip tenen un paper rellevant com a promotors del projecte. ¿En què consisteix i quins són els seus objectius primordials?

L'Institut de Paleoecologia Humana té un objectiu molt senzill, i és que a través del coneixement de les ciències de la vida i la terra, es faci un projecte que permeti intervenir sobre com ha de funcionar la nostra espècie; és a dir, el coneixement empíric, el treball científic, la paleontologia utilitzada amb l'arqueologia, la biologia, la geologia i altres ciències com també la palinologia, han de saber dir i conèixer com passen les coses, treure'n informació, i a partir d'aquí, aproximar-nos a construir un ésser social més comparatiu, molt més dinàmic, molt més obert i solidari, que faci que progressi la seva base de l'existència.

Vostè i el seu equip excava a jaciments tan importants com Atapuerca o l'abric Romani. ¿En quins jaciments de les nostres comarques han intervingut fins ara?

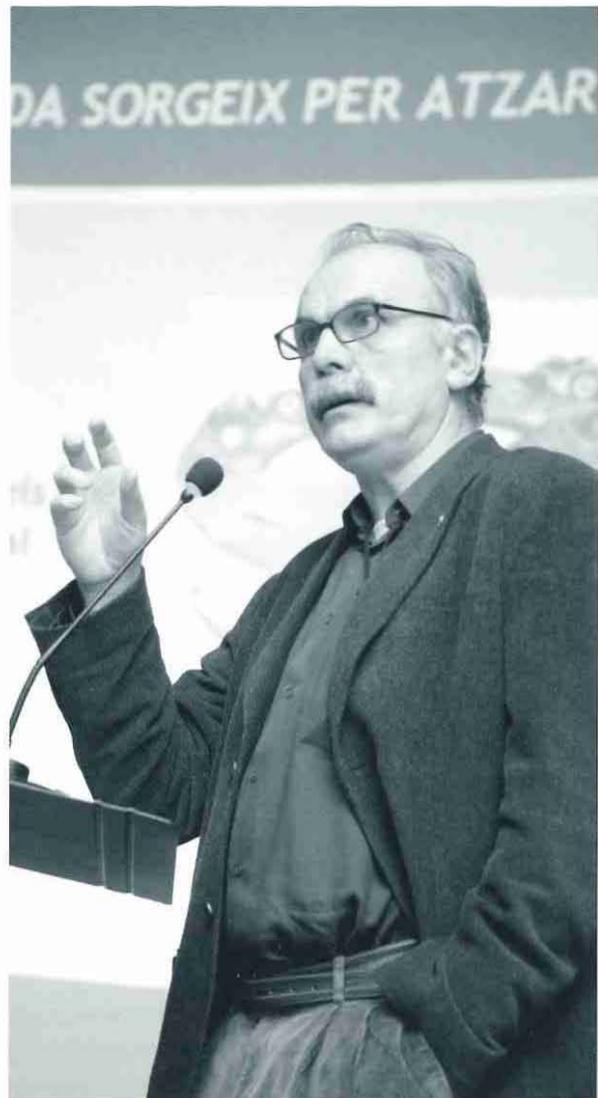
Molts. Hem intervingut en molts jaciments, però possiblement, els que per a mi han tingut major importància, i que en tenen, és el de la Cansaladeta, que és un jaciment que pot tenir uns quatre-cents mil anys, i que està a prop de Picamoixons, entre Picamoixons i la Riba, que es va descobrir en unes prospeccions a les terrasses del Francolí. Per suposat hi ha també el Molí del Salt, una excavació que estan fent membres del meu equip, dirigida pel doctor Manolo Vaquero. Té uns tretze mil anys, i són els finals dels caçadors-recol·lectors d'aquí. S'han fet descobertes importantíssimes, però sobretot unes plaquetes de pedra amb gravats d'animals molt ben representats. Com aquests jaciments en podríem citar molts d'altres, però penso que aquests dos reflecteixen el salt que estem fent en aquesta zona. Hi ha també la Cativera, que és d'aquesta època, i molts altres jaciments, però que crec que són d'ordre menor que els que estem explicant.

Un dels jaciments potencialment més importants del nostre entorn geogràfic més pròxim és el del barranc de la Boella, on s'han trobat força restes de fauna de fa mig milió d'anys i algunes peces de sílex d'aparent fabricació antròpica. En una data pròxima, hi ha possibilitats de portar-hi a terme una intervenció amb mitjans prou importants?

És un jaciment que no hem excavat, segurament és del plistocè inferior, amb restes de macromamífers importants i algunes eines. Ja vam intentar excavar-lo fa algun temps, però no hi havia les condicions que es donen actualment per a fer-ho. El jaciment de la Boella és un jaciment molt vell, descobert entre d'altres pel doctor Salvador Vilaseca, i possiblement és una excavació que l'IPHES contempla per la importància que pot tenir. Segurament amb les obres que es faran per l'AVE permetran fer aquesta intervenció, que s'havia d'haver fet però que no hem tingut temps ni mitjans per a fer-ho.

Quina opinió té de la col·lecció i de l'exposició permanent de *Prehistòria i Món Antic* del Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca?

El doctor Vilaseca va ser una persona que va influir molt en mi. Té unes obres magnífiques, que van entorn de la prehistòria. Va col·laborar amb moltes publicacions

EUDALD CARBONELL, EN UNA CONFERÈNCIA AL CENTRE DE LECTURA DE REUS.
FOTO: FX. CABRERO / IMMR.

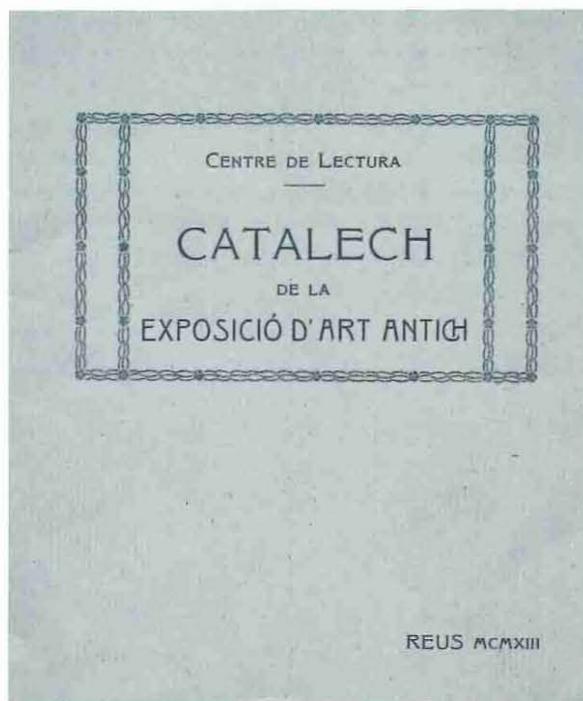
científiques i el treball que va fer és memorable, donat que va fer una síntesi de la prehistòria més antiga d'aquestes comarques, i jo crec que és el treball de síntesi més important que s'havia realitzat a Catalunya fins a la síntesi de la Catalunya paleolítica que vam fer amb el senyor Josep Canal el 1988.

Alguna peça del Museu de Reus l'atrau més que d'altres?

Home, al Museu de Reus hi ha peces molt boniques, però el que sempre m'ha sorprès són les peces del paleolític mitjà trobades a la vora de Reus perquè són peces clàssiques, típiques de llibre, i jo quan estudiava, sempre que arribava al mosterí m'agradava de veure els jaciments que s'havien trobat al voltant de Reus, amb aquelles magnífiques peces de sílex o bé per les puntes trobades en alguns d'aquests jaciments.

COL-LABORACIÓ DE L'IMMR AMB UN CENTRE DE SECUNDÀRIA I BATXILLERAT

EQUIP DE RECERCA DE L'IES GAUDÍ

EXEMPLAR DEL CATALECH DE LA EXPOSICIÓ D'ART ANTICH, EDITAT PER LA SECCIÓ D'ART DEL CENTRE DE LECTURA, BIBLIOTECA DE L'IMMR.

INFORMATIU MUSEUS 28

És sabut que una característica central de l'ensenyament adreçat a la franja d'edat compresa entre el batxillerat i el preuniversitari és aconseguir una harmonia entre formació general, capacitat de reflexió i autonomia en la presa de decisions. Aquests extrems, tanmateix, sovint resten exposats únicament en una mera descripció i enunciació genèriques sense iniciar l'alumnat en una primera experimentació en les matèries que s'imparteixen. Per tant, un estricte teoricisme pot ser ineficaç pel que fa al desenvolupament d'aptituds bàsiques de cara al futur de la personalitat de l'estudiant.

És per aquesta raó que l'Institut d'Ensenyament Secundari Gaudí de Reus ha presentat a la convocatòria d'ajuts d'enguany de la Direcció Universitària de Recerca de la Generalitat (DURSI) un projecte d'investigació en la modalitat d'Humanitats i Ciències Socials. Aquesta iniciativa ha estat pensada per iniciar alguns alumnes en el coneixement de les fonts primàries i en la recerca del coneixement de la història cultural i política de la ciutat. Els professors del grup de recerca pensem, en aquest sentit, que la consecució d'aquests

objectius és positiva per impel·lir els joves cap a una formació que relacioni el plantejament teòric amb la comprovació pràctica, única estratègia per verificar la informació i exposar noves línies d'investigació. D'altra banda, la formulació de nous problemes remet, sens dubte, a la discriminació de vies i opcions de recerca com a manifestació del raonament autònom.

Quant a la introducció a l'ús de les fonts arxivístiques i hemerotèriques, l'objectiu del projecte proposat recorrerà a les institucions culturals ciutadanes que són susceptibles d'aportar dades rellevants per a l'objecte d'estudi que tot seguit descriurem. Els centres sobre els quals té informació l'equip d'investigadors són: l'Institut Municipal de Museus, la Biblioteca Central Xavier Amorós, el Centre de Lectura i l'Arxiu Històric i Comarcal. En aquest sentit, la introducció al coneixement del fons bibliogràfic, referencial i documental d'aquests centres de consulta és un aspecte implícit que aconduïx la nostra proposta d'estudi. I el suport rebut, com a mer crèdit de confiança –atesa l'entitat encara hipotètica del projecte–, d'aquestes, i altres, institucions i entitats ciutadanes, és un dels aspectes més positius per iniciar el treball.

VISTA GENERAL DE LA PRIMERA EXPOSICIÓ D'ART DEL CENTRE DE LECTURA, AL TEATRE BARTRINA, L'ANY 1909. FOTO: ARXIU PRAGMA.

Finalment, amb referència al coneixement de cicles històrics de la ciutat, la temàtica presentada com a objecte del futur estudi se centra en la contextualització cultural, social i política de la primera dècada del segle vint –entre 1906 i 1914– a Reus. Aquest centre d'interès, pensat en forma de treball de síntesi, enfoca aquest cicle temporal fins a la consecució de la Mancomunitat a través de fites que duen a una formalització –dinàmica– projectada a través de l'evolució dels moviments socioculturals. El nucli del treball –fonamentat pels referents històrics nacionals– es proposa d'aprofundir, doncs, en l'estudi de l'evolució dels principals moviments culturals i estètics (del Modernisme al Noucentisme), articulats per cultures polítiques (republicanisme, catalanisme, anarquisme) que a l'època esmentada aporten una significació rellevant al conjunt del Principat.

Per realitzar aquesta recerca comptem amb la premsa del moment (*Pàtria Nova*, *Foment*, *Las Circunstancias*, *Diario de Reus* i *La Veu del Camp*). Preveiem, és clar, la bibliografia local de referència i els estudis de caire general per poder establir factors comparatius entre la recerca empírica i les hipòtesis establertes per la

historiografia. L'aprofundiment en l'estudi dels primers anys del segle vint necessita encara uns plantejaments que vinculin les idees literàries –culturals– amb el context social i polític, sense el qual no es poden comprendre les dinàmiques que tingueren expressió ciutadana: publicació de revistes, empreses editorials, socialització del pensament literari i polític: imaginari col·lectiu, en definitiva. Hem pensat, doncs, que elaborar una investigació que integri els aspectes determinants i explicatius de la temàtica a estudiar reportarà –de manera general– un fonament rellevant en el desenvolupament de la maduresa intel·lectual dels estudiants.

Amb el doble objectiu apuntat, aquest centre d'ensenyament secundari ha articulat un equip investigador integrat pel seu director i professor d'Història i d'Història de l'Art, Pedro Medina, una investigadora principal, professora de Llengua i Literatura, Montserrat Corretger, i el professor de Llengua i Literatura Espanyola, Francesc Cardús Roig.

BREUS

IM **Exposició Sense Temps, de Bernadette Farriol i David Gràcia.** L'exposició s'ha pogut veure entre el 20 de gener i el 19 de març a la Sala Reus del Museu d'Art i Història. *Sense Temps* és una mostra de fotografia amb un interessant muntatge. Bernadette Farriol va exposar sis fotografies en color de gran format penjades sobre un fons negre. Les imatges, de gran resolució i profunditat, van ser captades amb gran angular i ressaltaven per exemple, el volum d'un mirador o d'unes hamaques a la platja. A diferència del seu company de sala, Farriol va captar imatges de paisatges del Camp de Tarragona sense cap personatge. També es podia observar una imatge d'un parc infantil, projectada en una saleta fosca on el visitant podia trepitjar la sorra com si estigués dins l'obra. Segons llegim en el full de sala, les disset fotografies flotants de David Gràcia convidaven el visitant a crear una teranyina amb el recorregut que realitzava per la sala. Les fotografies en blanc i negre, captades a Barcelona, es complementaven amb un paper a la paret que reflectia les passes del visitant. Per acabar l'exposició, els que van passar per la sala van poder pujar a una escala per veure un altre punt de vista de l'exposició. / Elena Martí. Foto: F.X. Cabrero.

IM **El passat 5 de febrer va morir a Barcelona l'escultor i dibuixant Julià Riu Serra,** pocs dies després del traspàs de la seva esposa, l'escriptora Maria Rosa Barrera. El senyor Riu Serra (nascut

a Molins de Rei el 1921), que va ser molts anys professor d'escultura a l'Escola Massana, havia col·laborat amb diverses il·lustracions didàctiques en el muntatge inicial de l'exposició permanent del Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca. A l'arxiu de l'IMMR es conserven els originals d'aquells i d'altres dibuixos de temàtica paleontològica i arqueològica, alguns dels quals va cedir generosament el mateix autor –ara fa tres anys– per mitjà del seu fill, l'arqueòleg i historiador Eduard Riu-Barrera, a qui trametem el nostre condol per tan sensible i duplicada pèrdua. / JMC

IM **El passat 25 de gener, la família Porta-Fortuny va cedir a l'arxiu de l'IMMR l'original d'una interessant carta d'Eduard Toda i Güell al senyor Josep Maria Porta Curull, datada a Poblet el 15 de gener de 1936.** Aquesta nova donació s'afegeix a la que ja havien fet el passat 13 de setembre i de la qual vam donar compte a l'IM 32. Poques setmanes després, concretament el dia 27 de febrer, el senyor Anton Cabré Crusat, de l'Argentera, ens va facilitar diversa i molt destacable informació documental –escrita i gràfica– sobre l'esmentat patrici reusenc i la seva residència a Escornalbou. Encara més recentment, i per mitjà de l'arxiver i historiador Gener Gonzalvo, hem pogut accedir a un bon nombre de cartes del mateix Eduard Toda, adreçades al mestre d'obres Francesc Ribas i també relatives a Escornalbou i Poblet, que conserva a Riudecanyes la família Ribas-Escolar. A tots ells, moltes gràcies per la seva generosa col·laboració. / JMC

IM **El Centre de Lectura de Reus i l'Associació d'Historiadors/es dels Països Catalans han organitzat els dies 8 i 9 d'abril el 1er Congrés d'Història de l'Independentisme Català.** L'objectiu dels organitzadors

és "aplegar investigadors i estudiosos de totes les especialitats", com ara historiadors, politòlegs, sociòlegs o periodistes, per "conèixer l'aportació i la influència de l'independentisme en la història contemporània dels Països Catalans". Entre els ponents hi ha historiadors com Pere Anguera, Agustí Colomines, Xavier Pujadas, Daniel Díaz Esculies o Enric Ucelay-Da Cal. En paral·lel es farà una mostra gràfica de l'independentisme català al mateix Centre de Lectura. / IM

IM **El crític d'art Daniel Giralt-Miracle va presentar el seu llibre *Crítica i crítics. Escrits d'art*,** al Museu d'Art i Història de Reus el passat 23 de març. L'acte va ser concebut pels crítics Assumpta Rosés i Joan Abelló i va consistir en la lectura de diferents fragments del llibre escollits i llegits per diferents artistes i persones vinculades a Giralt-Miracle. El llibre recull un seguit de crítiques publicades durant la trajectòria de Giralt-Miracle i que abasten l'obra i la personalitat de figures com Gaudí, Dalí, Brossa o Chillida, entre d'altres. Giralt-Miracle es va mostrar sorprès i agraït pel format de l'acte, que va considerar original i diferent respecte a les presentacions que s'havien fet fins aleshores. El llibre ha estat publicat per Eumo Editorial, l'Associació per a les Arts Contemporànies i l'Ajuntament de Vic. En aquest número de l'IM trobareu una ressenya del llibre, signada per Joan Abelló. / IM

IM **El passat 22 de març es va presentar als antics dipòsits d'aigua propers a l'Institut Pere Mata el llibre *La lluita per l'aigua*,** dels historiadors Jordi Morelló i Daniel Pinyol. El llibre, editat per Aigües de Reus i l'Ajuntament de Reus, repassa els avatars de la ciutat des de la seva fundació a l'Edat Mitjana fins a l'època contemporània per assegurar-se i consolidar el proveïment d'aigua per a la població. / IM

DIÀ 18 DE MAIG DIÀ INTERNACIONAL DELS MUSEUS

PORTES OBERTES
MOLT PER DESCOBRIR!

AGENDA

M **Sala Reus del Museu d'Art i Història.** Del 30 de març al 12 de maig, exposició *Trànsits*, d'Isabel Granollers.

M **Sala Reus del MAHR.** Del 18 de maig al 18 de juny, exposició de gravats i aiguaforts d'Eduardo Chillida. Estrena a Catalunya.

M **Sala Reus del MAHR.** Del 22 de juny al 3 de setembre, exposició de l'artista Joan III.

M **Sala Reus del MAHR.** Cada divendres, de 18 a 20 h, *Projectart*, cicle de videocreació comissariat per David Fernández.

M **Museu d'Art i Història i Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca.** Dia Internacional dels Museus, 18 de maig. Jornada de portes obertes amb el lema "Els museus i els joves". Presentació de les millors fetes a l'exposició de Prehistòria i Món Antic. Inauguració de la mostra sobre Chillida al Museu d'Art i Història, a les 20 h.

M **Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca.** A partir del mes de juny, mostra de llibres

de temàtica gaudiniana, a partir de la donació de la biblioteca de Josep Maria Carandell i de fons de l'Associació d'Amics de Gaudí.

M **Sala Quatre del MAHR.** Del 6 d'abril al 14 de maig. Exposició de fotografia creativa de M. Àngel Pérez.

M **Sala Quatre del MAHR.** Del 25 de maig al 30 de juny. Exposició de fotografia del fons Argilaga-Tarragó.

M **Museu d'Art i Història.** Cada primer dissabte de mes, a les 11 h, taller familiar "Windows XV. 1400. El Gòtic, una finestra oberta al passat!".

M **Tallers didàctics per a centres escolars.** Taller "I tu... què hi pintes a la prehistòria?" i Taller de Minerals, "El Museu... quina mina!", ambdós al MASV. "Windows XV. 1400", taller sobre Art Gòtic i l'Edat Mitjana, al MAHR. Informació i reserves: 977 345 418.

M **Galeria Artloft.** Exposició *Actituds*, de Teresa Riba. Del 28 de març al 28 d'abril. C.

Campoamor, 2, Reus. De dimarts a dissabte, de 17 a 20.30 h.

M **Cicle d'activitats sobre el 75è aniversari de la Segona República.** A la ciutat de Tarragona, en diversos espais com el Museu Nacional Arqueològic, l'Ajuntament o la Universitat. Fins a mitjan juny.

M **III Jornades de Pedagogia de l'Art i Museus:** "Didàctica del patrimoni artístic", al Museu d'Art Modern de Tarragona (c. de Santa Anna, 8), els dies 26 d'abril i 3 de maig. Més informació: mamt@altanet.org.

M **Presentació de la Ruta d'Art Rupestre de les Muntanyes de Prades,** a càrrec de Ramon Viñas. Al Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca, el dia 17 de maig, a les 20 h.

M **Jornades d'Història de l'Art a Catalunya:** "L'època del barroc i els Bonifàs", al Museu de Valls (pg. dels Caputxins, 18), els dies 1, 2 i 3 de juny. Més informació: museu.valls@altanet.org.

+ per iMMaGi- naR ...en família

+xIMMR...
WINDOWS 1400.XV

EL GÒTIC, UNA FINESTRA AL PASSAT!

entrar en el món medieval...

les famílies podeu participar en aquest taller i a través de les taules gòtiques del museu -veritables finestres a aquest passat- i descobrir d'una forma dinàmica, lúdica i motivadora l'art gòtic i alguns trets de les formes de vida de la baixa edat mitjana.

...us ho iMMagineu?

INSTITUT MUNICIPAL
DE MUSEUS
REUS

MUSEU
D'ART I HISTÒRIA
REUS

Plaça de la Llibertat 13 43201 Reus
Tel. 977 344 833
info.museus@reus.net
www.reus.net/museus

inscripcions: 977 345 418 · info.museus@reus.net
nens i nenes a partir de 7 anys amb els seus acompanyants

ACTIVITAT RECOMANADA PER LA REVISTA:

SÀPIENS
Descobreix la teva història